

მწვანე ალტერნატივას კომენტარები

ონის ჰესების კასკადის გარემოზე ზემოქმედების შეფასების ანგარიშთან დაკავშირებით

29 აგვისტო 2019

არსებული სიტუაციის მოკლე მიმოხილვა

„ონის ჰესების კასკადის მშენებლობის და ექსპლუატაციის“ პროექტის განხორციელებას გეგმავს სს „ონის კასკადი“. დაგეგმილი საქმიანობა ითვალისწინებს „ონის მუნიციპალიტეტში, მდ. რიონის ჰიდროენერგეტიკული პოტენციალის ათვისებას ზ.დ. 1095.5-669.2 მ ნიშნულებს შორის მოწყობილი ჰიდროტექნიკური ნაგებობების საშუალებით. საპროექტო ჰესების კასკადი იქნება ორ საფეხურიანი. პირველი საფეხური (ონი 1 ჰესი) მოეწყობა ზ.დ. 1095.5-832.1 მ ნიშნულებს შორის, ხოლო მეორე საფეხური (ონი 2 ჰესი) - ზ.დ. 770.5-669.2 მ ნიშნულებს შორის.

2019 წლის 25 თებერვალს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს ვებ-გვერდზე გამოქვეყნდა განცხადება ონის ჰესების კასკადის პროექტთან დაკავშირებით. მასში აღნიშნული იყო, რომ „2019 წლის 15 თებერვალს საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრომ საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროში წარმოადგინა განცხადება (N04/238) გარემოსდაცვითი გადაწყვეტილების მიღების თაობაზე. სამინისტრომ პროექტის სიღრმისეული განხილვისა და საფუძვლიანი შესწავლის მიზნით, შუამდგომლობით მიმართა საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტროს (N1678/01), გარემოსდაცვითი გადაწყვეტილების გაცემის მიზნით დაწყებული ადმინისტრაციული წარმოების ვადის 2019 წლის 25 აპრილამდე გაგრძელების შესახებ. 2019 წლის 22 თებერვლის საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტროს (N36-04) ბრძანების საფუძველზე, ადმინისტრაციული წარმოების ვადა გაგრძელდა 2019 წლის 25 აპრილამდე.“ ადმინისტრაციული წარმოების ვადის გაგრძელების გამო, პროექტის გზმ ანგარიშთან დაკავშირებული წერილობითი შენიშვნებისა და მოსაზრებების გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროში წარდგენის ვადა გაიზარდა 2019 წლის 19 აპრილამდე¹.

ამის შემდეგ პროცესი გაურკვეველად გაგრძელდა. ადმინისტრაციული წარმოებისათვის განკუთვნილ ვადაში გადაწყვეტილება არ ყოფილა მიღებული. მიუხედავად აღნიშნული გაურკვეველი გარემოებებისა, ჩვენ მოვამზადეთ შენიშვნები და კომენტარები 2019 წლის თებერვალში გამოქვეყნებულ გზმ ანგარიშზე.

თბილისი, 0179, საქართველო
ვალაშვილის ქ.39ბ, IV სართ.
ტელეფონი: (995 32) 222 38 74
ელ.ფოსტა: greenalt@greenalt.org
ვებ-გვერდი: www.greenalt.org

¹ <https://mepa.gov.ge/Ge/PublicInformation/11416>

**შენიშვნები და კომენტარები ონის ჰესების კასკადის გარემოზე
ზემოქმედების შეფასების ანგარიშთან დაკავშირებით**

შენიშვნებისა და კომენტარების მოსამზადებლად გამოვიყენეთ გარემოზე ზემოქმედების შეფასების საკონტროლო კითხვები (Checklist), რომელიც მომზადებულია საქართველოს კანონმდებლობის მოთხოვნებისა (გარემოსდაცვითი შეფასების კოდექსი და სხვ.) და ევროკავშირის დოკუმენტის - Guidance on the preparation of the EIA Report (Directive 2011/92/EU as amended by 2014/52/EU)² მიხედვით, ასევე გამოყენებულია „საქართველოს მდინარეების გარემოსდაცვითი შეფასების მეთოდოლოგია (2017)“, რომელიც მომზადებულია USAID/G4G პროექტის ფარგლებში. შეფასებისას გამოიკვეთა შემდეგი:

- პროექტის მნიშვნელობა ძალიან ზერელედ არის განმარტებული. არ არის მოცემული პროექტის დანახარჯისა და სარგებლის შესახებ ინფორმაცია, როგორც ამას მოითხოვს „გარემოსდაცვითი შეფასების კოდექსის“ 10.3. „ზ“ მუხლი. მსგავსი მოთხოვნა იყო 2018 წლამდე მოქმედ კანონმდებლობაშიც („გარემოზე ზემოქმედების შეფასების შესახებ“ დებულების დამტკიცების თაობაზე“ (N31, 15/05/13) მუხლი 5, მუხლი 6).
- ანგარიშში აღწერილია პროექტის განხორციელების სხვადასხვა ეტაპი, თუმცა ისინი არ არის დროში გაწერილი. მხოლოდ აღნიშნულია, რომ სამშენებლო პერიოდი მოიცავს 4 წელიწადს. პროექტის სასიცოცხლო ციკლი 50 წელია. არ არის მითითებული პროექტის დაწყების დრო.
- პროექტის ძირითადი მახასიათებლები და გარემოს კომპონენტებზე ზეგავლენა დაწვრილებით აღწერილია მხოლოდ ერთი ალტერნატივისთვის. არაქმედების ალტერნატივის არსი არასწორად არის გაგებული ანგარიშის ავტორების მიერ. ესმით
- არ არის აღწერილი ტექნოლოგიური ალტერნატივები. მაგალითად, მოცემულია მხოლოდ ერთი ტიპის ტურბინები (ონი 1-თვის -პელტონის ტიპის, ონი 2-თვის - ფრენსისის ტიპის), ისე, რომ არ არის წარმოდგენილი ამ ტურბინებთან დაკავშირებული გარემოსდაცვითი რისკები.
- ანგარიშში აღწერილია, რომ გაჩნდება ახალი ინფრასტრუქტურა (გზები და ა.შ.) და საქმიანობები (ინერტული მასალის მოპოვება, ტრანსპორტირება და სხვ.), მაგრამ მისი ზემოქმედება ბიომრავალფეროვნებაზე/გარემოზე არ არის წარმოდგენილი.
- არ არის განხილული კუმულატიური ზემოქმედება სხვა დაგეგმილ ინფრასტრუქტურულ და ენერგეტიკულ პროექტებთან, მათ შორის არც ონის ჰესების კასკადისთვის განკუთვნილ ელექტროგადამცემ ხაზებთან.
- არ არის აღწერილი „სრული პროექტი“, აღწერა არ მოიცავს ჰესთან დაკავშირებულ და დამხმარე ყველა საქმიანობას (გზების გაყვანა, ელექტროგადამცემი ხაზები, საბაგიროს მშენებლობა).
- პროექტის მშენებლობის ეტაპზე წარმოიშობა ახალი სატრანსპორტო ინფრასტრუქტურა და მნიშვნელოვანი სატრანსპორტო ნაკადი, თუმცა მისი ზეგავლენა ბიომრავალფეროვნებაზე და ეკოსისტემურ სერვისებზე არ არის განხილული.

² http://ec.europa.eu/environment/eia/pdf/EIA_guidance_EIA_report_final.pdf

- ძალიან ზოგადად არის მოცემული ინფორმაცია გამოყენებული ნედლეულისა და ბუნებრივი რესურსების შესახებ. აღნიშნულია, რომ „ინერტული მასალების (ქვიშა ხრეში) მოპოვება მოხდება მდ. რონის ხეობიდან“ მოქმედი ლიცენზიანტებისგან მოხდება შესყიდვა მშენებელმა კონტრაქტორის მიერ. შესაძლებელია, რომ მშენებელმა კონტრაქტორმა თავად მოაწიოს ახალი კარიერი და ამისთვის მოიპოვოს ბუნებრივი რესურსებით სარგებლობის ლიცენზია. არ არის შეფასებული, რა რაოდენობით ინერტულ მასალას მოიპოვებენ ამჟამად მოქმედი ლიცენზიანტები, იქნება თუ არა ეს საკმარისი პროექტისთვის, სხვა მომხმარებლებისთვის ხელმისაწვდომი დარჩება თუ არა ეს ბუნებრივი რესურსი, რა ზეგავლენა ექნება ამ წიაღისეულის მოპოვებას გარემოზე.
- კვლევისათვის გამოყოფილი მეთოდოლოგია და განსაკუთრებით დრო (პერიოდი) არ შეესაბამება / არასაკმარისია ობიექტური და სრულყოფილი მასალის მოსაპოვებლად. მაგალითად, გზმ ანგარიშის თანახმად, უხერხემლოების კვლევა მიმდინარეობდა მხოლოდ 2 დღე, ნოემბერში, ისიც უამინდობის პირობებში. იქტიოლოგიური კვლევა მიმდინარეობდა მხოლოდ ერთ სეზონში, 2016 წლის ოქტომბერში.
- ძირითადი საპროექტო მდინარის დინების დონეები და ძირითადი საპროექტო მდინარის შენაკადების ჰიდროლოგიური მახასიათებლები (საშუალო მრავალწლიანი წყლის ხარჯი, სეზონური ხარჯები და ა.შ.). შეფასებულია ძალზე მოძველებული მონაცემების მეშვეობით (ჰიდროპოსტ გლოლას მონაცემები - 1942-1957; ჰიდროპოსტ უწერას მონაცემები - 1959-1986; ჰიდროპოსტ ონის მონაცემები- 1935-1990). ეკოსისტემური სერვისების გამოყენების შესახებ არაფერია ნათქვამი. გარემოსდაცვითი ხარჯის საკვლევი უბნების რაოდენობა არასაკმარისია. გამოყენებულია არა თანამედროვე, ევროკავშირის წყლის ღირეექტივის შესაბამისი, არამედ საბჭოთა პერიოდის მეთოდოლოგია - „ძირითადი საპროექტო და სამშენებლო წესები“ - СП33-101-2003, „Определение основных расчетных гидрологических характеристик“. შესაბამისად, განხილულია წყლის ხარჯის მხოლოდ ერთი ე.წ. 10%-იანი ვარიანტი.
- ნატანის გაანგარიშება ეყრდნობა მოძველებულ მონაცემებს და თეორიულ გათვლებს. გაკეთებულია მხოლოდ ერთი გრანულომეტრიული ანალიზი (მდ.რონზე ჰიდროპოსტ ონის ზედა ბიეფში 2016.06.22).
- სახეობები (მათი პოპულაციები და ჰაბიტატები), ასევე ჰაბიტატების ტიპები, რომლებზეც პროექტმა შეიძლება გავლენა იქონიოს აღწერილია ხარვეზებით. ბოტანიკური და ზოოლოგიური ნაწილში მოცემული ჰაბიტატების შეფასებები ერთმანეთთან წინააღმდეგობაშია.
- ბოტანიკურ ნაწილში ზოგიერთი ჰაბიტატი მოხსენიებულია, როგორც „დაბალი საკონსერვაციო ღირებულების მქონე ჰაბიტატი“. თუმცა დიდი ალბათობით, აქ წარმოდგენილია ბერნის კონვენციით განსაზღვრული ჰაბიტატები G1.1. ჭალისა და სანაპირო ტყეები, სადაც დომინირებს მურყანი, არყი, ვერხვი ან ტირიფი; G1.12 ბორეო-ალპური ჭალის პარკული ტყეები; G1.6 წიფლნარი: G1.6H. კავკასიური წიფლის ტყეები: წიფლის, წიფელ-რცხილის და წიფელ-სოჭის ტყეები კავკასიაში; C3.55 კენჭოვანი მდინარისპირების მეჩხერი მცენარეულობა. **C3.62 მცენარეულ საფარს მოკლებული მდინარის კენჭოვანი ნაპირები.** ამგვარად ზოგიერთი „დაბალი საკონსერვაციო ღირებულები“ს მქონედ მოხსენიებული ჰაბიტატი, შესაძლოა წარმოადგენდეს ბერნის კონვენციის მუდმომოქმედი კომიტეტის მე-4 რეზოლუციაში მითითებულ მკაცრად დასაცავ ჰაბიტატს.

ჩვენს ამ დაშვებას ამყარებს გზმ ანგარიშის ზოოლოგიური ნაწილი, სადაც აღნიშნულია, რომ „ჩატარებული სავლე კვლევის დროს საპროექტო დერეფანში გამოიყო 5 ძირითადი ჰაბიტატი (EUNIS-ის ჰაბიტატების კლასიფიკაციის მიხედვით):

1. რეგულარულად ან ახლახან დამუშავებული სასოფლო-სამეურნეო მიწები, ბაღები და საკარმიდამო ნაკვეთები;
2. G1 ფართოფოთლოვანი ტყე;
3. G1.1 ჭალისა და სანაპირო ტყეები, სადაც დომინირებს მურყანი, არყი, ვერხვი ან ტირიფი;
4. G4.6 შერეული სოჭნარ-ნამგნარ-წიფლნარი ტყე;
5. C3.55 კენჭოვანი მდინარისპირების მეჩხერი მცენარეულობა.

აღნიშნულიდან გამომდინარე, სრულიად უსაფუძვლო და უპასუხისმგებლოა გზმ ანგარიშში მოცემული მტკიცება იმის შესახებ, რომ „ჰესების კასკადის პროექტის გავლენის ზონაში კრიტიკული ჰაბიტატები წარმოდგენილი არ არის და შესაბამისად კრიტიკული ჰაბიტატების დაკარგვას ადგილი არ ექნება“.

- რეგიონში დღესდღეობით არ არის დაცული ტერიტორიები წარმოდგენილი, თუმცა გვაქვს დაგეგმილ დაცულ ტერიტორიები (რაჭის ეროვნული პარკი), რომელიც ძალზე ზოგადად არის მოხსენიებული, მაგრამ პროექტის ზეგავლენა არ არის შეფასებული
- ანგარიშში ნახსენებია რეგიონში არსებული სამი ზურმუხტის საიტი და ნათქვამია, რომ ვინაიდან ეს საიტები მოშორებულია საპროექტო ტერიტორიიდან, მათზე პროექტს ზემოქმედება არ შეფასდება. არ არის განხილული მდინარის ქვედა ბიეფში არსებული ზურმუხტის საიტები.
- როგორც აღვნიშნეთ, ონის ჰესების კასკადი იგეგმება მდინარე რიონის აუზში, რომლის ქვედა ბიეფში მდებარეობს „ზურმუხტის ქსელის“ საიტები აჯამეთის ადკვეთილი და კოლხეთის ეროვნული პარკი, ხოლო მდინარე რიონი ბერნის კონვენციით დაცული ატლანტური ზუთხის ერთადერთ საბინადრო გარემოს წარმოადგენს და მიმდინარეობს სამუშაო ამ სახეობის დასაცავად დაცული ტერიტორიისა და ახალი „ზურმუხტის საიტის“ დასაარსებლად (ბერნის კონვენციით დადგენილი ვალდებულება). აღნიშნულიდან გამომდინარე, საჭიროა მომზადდეს ე.წ. „შესაბამისი შეფასება“ (Appropriate Assessment, AA). ევროკავშირის ასოცირების ხელშეკრულება საქართველოს ავალდებულებს განახორციელოს ყველა იმ პროექტის „შესაბამისი შეფასება“, რომელთაც შესაძლოა ჰქონდეთ მნიშვნელოვანი ზემოქმედება „ზურმუხტის ქსელში“ ჩართულ ტერიტორიებზე. ბუნებრივი ჰაბიტატებისა და ველური ფლორისა და ფაუნის შენარჩუნების შესახებ დირექტივა 92/43/EEC-ის თანახმად უნდა განხორციელდეს ნებისმიერი გემის ან პროექტის „შესაბამისი შეფასება“, რომლებსაც შესაძლოა ჰქონდეთ მნიშვნელოვანი ზეგავლენა ნატურა 2000-ის ტერიტორიაზე (საქართველოს შემთხვევაში - „ზურმუხტის საიტზე“). ცალკე ან ერთობლივად სხვა გეგმებთან და პროექტებთან. აქ იგულისხმება არა მარტო ის ობიექტები, რომლებიც უშუალოდ „ზურმუხტის საიტის“ ფარგლებში არიან განთავსებული, არამედ პროექტები „ზურმუხტის საიტის“ საზღვრებს გარეთაც, რომელთაც შესაძლოა ზეგავლენა იქონიოს ამ „ზურმუხტის საიტზე“. მხოლოდ იმის საფუძველზე, რომ პროექტი არ მდებარეობს „ზურმუხტის საიტის“ ფარგლებში, არ შეიძლება იქნას მიღებული გადაწყვეტილება, რომ არ არის საჭირო ე.წ. „შესაბამისი შეფასების“ განხორციელება. ჰიდროელექტროსადგურის განთავსებამ შესაძლოა მნიშვნელოვანი ზეგავლენა იქონიოს წყალშემკრებში ან ქვემო წელში მდებარე ზურმუხტის ტერიტორიაზე (იხ. ევროკომისიის სახელმძღვანელო დოკუმენტი European

Commission, 2018. Guidance on The requirements for hydropower in relation to Natura 2000). „შესაბამისი შეფასება“ უნდა მომზადდეს ადრეულ ეტაპზე.

- პროექტის თანახმად, ორივე ჰესის შემთხვევაში ძალურ კვანძებზე წყლის მიწოდება მოხდება მიმყვანი გვირაბების საშუალებით და სათაო ნაგებობების ქვედა ბიეფებში მოქცეულ მონაკვეთებზე (ონი 1 ჰესის შემთხვევაში გავლენის ზონაში მოქცეული მდ. რიონის სიგრძე შეადგენს დაახლოებით 14.5-15 კმ-ს, ხოლო ონი 2 ჰესის პროექტის გავლენის ზონაში მოქცეული მონაკვეთის სიგრძე დაახლოებით 9.5-10.0 კმ-ს) მოსალოდნელია მდინარის ხარჯის მნიშვნელოვნად შემცირება. სხვა სიტყვებით, მდინარე რიონის დაახლოებით 25 კმ-იან მონაკვეთზე, პროექტის ფუნქციონირების მომდევნო 50 წლის განმავლობაში წყლის რაოდენობა უკიდურესად შემცირებული იქნება. პროექტში აღიარებულია, რომ ეს ბიოლოგიურ გარემოზე მაღალი ხარისხის ზემოქმედებად უნდა ჩაითვალოს.

განსაკუთრებით მძიმე იქნება ზემოქმედება თევზების სახეობებზე. გზმ ანგარიშში აღნიშნულია, რომ პროექტის განხორციელების შედეგად, „მდინარის ჩამონადენის დროში გადანაწილება არღვევს თევზების გამრავლების და არსებობის ჩამოყალიბებულ პირობებს. იცვლება ჰიდროლოგიური, თერმული, ჰიდროქიმიური და ჰიდრობიოლოგიური რეჟიმები და შესაბამისად თევზის გადაადგილების, გამრავლების და კვების პირობები, გამსვლელი და ნახევრად გამსვლელი თევზების აღწარმოების და ნასუქობის პირობები“.

გზმ ანგარიშში აღიარებულია, რომ ზოოლოგიური, განსაკუთრებით იქთოფაუნასთან დაკავშირებული, საკითხები „არასაკმარისად არის შესწავლილი. ამიტომ, რთული სათქმელია თუ რა დონეზე და რამდენად სწრაფად მოყვება მდინარის ეკოსისტემის სულ უფრო მზარდ დანაწევრანებას ეკოსისტემისა და ბიომრავალფეროვნების საპასუხო რეაქცია. ასევე უცნობია დღეისათვის, არსებობს თუ არა ის ზღვრული დონე, რომლის მიღწევის შემდგომ დამატებითი კაშხლის მშენებლობისას არ მატულობს კრიტიკული ზემოქმედება“. იქვე აღნიშნულია: „ზემოქმედება წყლის ეკოსისტემებზე, მის ბიომრავალფეროვნებაზე წარმოადგენს კომპლექსური ზემოქმედების ერთობლიობას და ამრიგად პროგნოზირება დაკავშირებულია სირთულეებთან თუ-კი არ არსებობს ან არასაიმედოა საწყისი ინფორმაცია“. ამგვარი „აღიარება“ იძლევა იმის საფუძველს, რომ გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრმა მიიღოს გადაწყვეტილება საქმიანობის განხორციელებაზე უარის თქმის შესახებ, ვინაიდან შეუძლებელია ასეთ არასრულყოფილ მონაცემებზე დაყრდნობით დადგინდეს, რომ ამ საქმიანობის განხორციელება განსაზღვრულ ადგილსა და გარემოებაში არ გამოიწვევს გარემოს მდგომარეობისა და ბუნებრივი რესურსების შეუქცევად ხარისხობრივ და თვისობრივ ცვლილებებს.

- პროექტში აღნიშნულია, რომ „შესაბამისი შემარბილებელი ღონისძიებების ეფექტურად გატარების და მუდმივი მონიტორინგის პირობებში შესაძლებელია ხმელეთის ცხოველებზე ზემოქმედების „საშუალო“ მნიშვნელობამდე დაყვანა“. თუმცა არასრულყოფილი გზმ და შემოთავაზებული შემარბილებელი ღონისძიებები არ იძლევა იმის საფუძველს, რომ ისინი ეფექტური იქნება. თევზსავალზე საუბარი მხოლოდ გზმ-ს ტექნიკურ ნაწილშია, სადაც აღნიშნულია, რომ „ჰესის თევზსავალი დაპროექტებულია საპროექტო მონაკვეთზე მდინარის კალმახის არსებობის გათვალისწინებით“. თუმცა ზოოლოგიურ ნაწილში აღნიშნულია, რომ მდინარეში მოიპოვებს ნაკადულის კალმახი (*Salmo trutta morfa fario* Linnaeus, 1758), კოლხური წვერა (*Barbus tauricus rionica* Kamensky, 1899), ნაფოტა (*Rutilus rutilus*, Linnaeus, 1758) და კავკასიური ქაშაპი (*Squalius cephalus*, Linnaeus, 1758) ასევე საუბარია სხვა სახეობებზეც, რომლებიც ლიტერატურული მონაცემებით ბინადრობენ ამ არეალში. შესაბამისად, კალმახზე გათვლილი

თევზსავალი, შესაძლოა არ გამოდგეს ეფექტური სხვა თევზებისათვის, რომლებსაც განსხვავებული მობილობა და ზომები ახასიათებთ. ანგარიშის ზოოლოგიურ ნაწილში (ქვეთავი „თევზის დაღუპვა წყალმიმღებსა და წყალჩამშვებებზე“) აღნიშნულია, რომ „სადედე ჯოგის გატარება არ მოიტანს არავითარ შედეგს, თუ კი არ დაიგეგმა თევზდამცავი მოწყობილობების მონტაჟი წყალმიმღებებზე და წყალჩამშვებებზე“. ასეთი ჩანაწერით გაუგებარია, იღებს თუ არა კომპანია ვალდებულებას, თევზდამცავი მოწყობილობების დამონტაჟებაზე.

არასაკმარისადაა გამოკვლეული ბერნის კონვენციითა და საქართველოს წითელი ნუსხით დაცული სახეობის - წავის პოპულაცია და ჰაბიტატი. ამ სახეობის ძირითად საფრთხედ მიჩნეულია შემცირებული საკვები ბაზა, რასაც მდინარის ჩამონადენის კლება გამოიწვევს. ამის ფონზე, შემარბილებელ საშუალებებზე სრულიად შეუსაბამო ღონისძიებებია შემოთავაზებული.

- პროექტში აღიარებულია, რომ „ზემოქმედების არეებზე, მათ შორის, ტყიან ტერიტორიებზე პრაქტიკულად შეუძლებელია ადრინდელი ბუნებრივი კორომების აღდგენა და შენარჩუნება იმ სახით, როგორც იყო მშენებლობამდე. ამიტომ, ასეთ შემთხვევებში რეკომენდირებულია ოფსეტური ღონისძიებების განხორციელება, რაც გულისხმობს ექვივალენტური ტყის ჰაბიტატების ან სხვა ტიპის ეკოსისტემების/მცენარეულობის თანასაზოგადოებების აღდგენას“. თუმცა, იქვე მეორდება კომპანია „გამას“ მიერ შესრულებულ არაერთი ანგარიშიდან კომპირებული ფრაზები, “უდანაკარგო”, “წმინდა მოგების პრინციპისა” და “ჰაბიტატ-ჰექტრის” მიდგომებზე. როგორც წესი, ასეთი სახით ეკო-კომპენსაციების საკითხები გზმ დოკუმენტში შეტანილია იმისათვის, რომ შეიქმნას გარკვეული ილუზია, გარემოზე მიყენებული თითქოს ზიანი სათანადოდ კომპენსირდება. ტრადიციულად, ასეთი მსჯელობა ძალზე არალოგიკურად და ფორმალურადაა ჩასმული გზმ დოკუმენტებში. პრაქტიკულად, არ არის ცნობილი ამ მეთოდის გამოყენების არც ერთი შემთხვევა ჰესის მშენებლობის დასრულების შემდეგ, რაზეც შესაბამისი სამინისტრო ყოველთვის თვალს ხუჭავს.
- საპროექტო ტერიტორია მდებარეობს სეისმურად აქტიურ რეგიონში („საკვლევო ტერიტორია (კავკასიონის ცენტრალური ნაწილი) სეისმურად ძლიერ აქტიურია“). ის მიეკუთვნება 9 ბალიან სეისმურ ზონას. ონი 1 ჰესის მიმდებარე გვირაბი გადაკვეთს სამ მთავარ რღვევას. გვირაბის გაყვანისას რღვევების ტერიტორიიდან შეიძლება მოხდეს მძლავრი წყლის ნაკადის მოდინება. ასევე შესაძლებელია რღვევების სიახლოვეში სუსტი ქანების არსებობა. გვირაბის გაყვანის პროცესში კარსტული ფორმების გადაკვეთამ შეიძლება დიდი პრობლემები წარმოშვას, როგორებიცაა მოულოდნელად წყლის დიდი ნაკადის შემოჭრა, სიცარიელების არსებობა და ქანების მასის დეგრადაცია. საპროექტო ტერიტორიაზე დიდი ალბათობით კარსტული წარმონაქმნები არსებობს. „გვირაბის გაყვანის დროს კარსტული ფორმების გადაკვეთამ შეიძლება დიდი პრობლემები წარმოშვას, როგორებიცაა მოულოდნელად წყლის დიდი ნაკადის შემოჭრა, სიცარიელების არსებობა და ქანების მასის დეგრადაცია“. გზმ ანგარიშში აღნიშნულია, რომ „ამ ეტაპზე ინფორმაცია არ მოიპოვება ქანების ისეთ პარამეტრებზე, როგორებიცაა გრუნტის წყლის დონე, წყალშედწევადობა, ნაპრალთა ორიენტაციები და გვირაბის ნიშნულზე ქანის მასის დეფორმაციები“. ასეთი მონაცემების არარსებობის ფონზე მშენებლობის ნებართვის გაცემამ გამოიწვია საქართველოს ენერჯეტიკის ისტორიაში ყველაზე დიდი ავარია, რომელსაც შუახევი-ჰესის მწყობრიდან გამოსვლა მოჰყვა. აღსანიშნავია, რომ იმ შემთხვევაშიც გზმ ანგარიში კომპანია „გამას“ მიერ იყო მომზადებული.

გზმ ანგარიში კვლევების ჩატარებას გვთავაზობს გარემოსდაცვითი ნებართვის გაცემის შემდგომპერიოდში (ისევე როგორც შუახევი-ჰესის და სხვა არაერთ შემთხვევაში მოხდა).

„აუცილებელია მეტი ლაბორატორიული კვლევის ჩატარება განსხვავებული ქანების ტიპების მახასიათებლების შეფასებისთვის, რაც დაფუძნებული იქნება უტყუარ სტატისტიკაზე“... „საპროექტო სქემის ოპტიმიზაციისთვის პროექტის ძირითად კონსტრუქციებთან გამოკვლეულ უნდა იქნას ქანის მასის ნაპრალოთა ორიენტაციები“... „სატენდერო დიზაინის ეტაპზე, რღვევების შესახებ დეტალური ინფორმაციის მისაღებად რეკომენდირებულია ბურღვითი სამუშაოების შესრულება“. „რეკომენდირებულია სატენდერო დიზაინის ეტაპზე განხორციელდეს უფრო ინტენსიური კვლევები შესაძლო კარსტული პირობების გამოსაკვლევადა“... „რეკომენდირებულია ბურღვითი სამუშაოების შესრულება ადგილზე ტესტირებით, ნიმუშების აღებითა და ლაბორატორიული ცდებით. გარდა ამისა, გრუნტის წყლის დონის კონტროლისთვის მიზანშეწონილია პიეზომეტრების გაყვანა“.

ამრიგად, გზმ ანგარში აღიარებს, რომ არსებული გეოლოგიური კვლევები არასრულყოფილია. სეისმურად რთულ და გეოლოგიურად შეუსწავლელ ტერიტორიებზე პროექტის განხორციელება კი აუცილებლად შეუქმნის საფრთხეს ადამიანების სიცოცხლისა და საკუთრების უფლებებს.

- არასაკმარისი ჰიდროლოგიური კვლევების ფონზე მნიშვნელოვანი პრობლემებია მოსალოდნელი მდ. რიონის დვარცოფული ბუნების გამო. ანგარიშში აღნიშნულია, რომ „წყალუხვობის პერიოდში მყარი ნატანის უხვი ჩამონადენის გათვალისწინებით, მაღალია ონი 2 ჰესის კაშხლის ზედა ბიეფში ნატანის დაგროვების და მდ. რიონის და მდ. ჯეჯორას კალაპოტის ნიშნულების ამაღლების რისკი. შესაბამისად შემარბილებელი ღონისძიებების გარეშე შესაძლებელია შეიქმნას ქ. ონის ტერიტორიის დატბორვის რისკები“. არსებული არასრულყოფილი მონაცემები და გზმ ანგარიშის დაბალი ხარისხი, მისი შეუსაბამობა მიღებულ საერთაშორისო პრაქტიკასა და საქართველოს კანონმდებლობასთან, შემარბილებელი ღონისძიებების სწორად შემუშავების საფუძველს არ იძლევა.
- სამშენებლო სამუშაოების მიმდინარეობის პერიოდში მძიმე ტექნიკის გადაადგილებასთან დაკავშირებით ვიბრაციის გავრცელება და სხვა სამუშაოები სერიოზულ პრობლემებს შეუქმნიან სოფელ ლაგვანთას, ვინაიდან საავტომობილო გზა, რომლითაც პროექტის მძიმე ტექნიკა ისარგებლებს, გადის ამ სოფლის მჭიდროდ დასახლებულ ტერიტორიაზე. გახდა შეწუხებისა და დაბინძურებისა, არსებობს შენობა ნაგებობებზე ზემოქმედების რისკი. შემოთავაზებული შემარბილებელი ღონისძიებები არაადეკვატურია.
- ჰესის პროექტი გამოიწვევს მნიშვნელოვან ვიზუალურ დაბინძურებას. ამას გამოიწვევს წყლის მნიშვნელოვანი ნაკადის სადაწნეო მილსადენში გადაადგილების შედეგად 25 კილომეტრიან მონაკვეთზე თითქმის გამქრალი მდინარე, სანაყაროები და გადამცემი ხაზები. ვიზუალურ-ლანდშაფტური ზემოქმედების შერბილების ღონისძიებები (როგორც მშენებლობის, ასევე ექსპლუატაციის ეტაპზე მუდმივი ნაგებობების ფერის და დიზაინის შერჩევა მოხდება ისე, რომ შეხამებული იყოს გარემოსთან), სრულიად არაადეკვატურია.
- აღნიშნულია, რომ „ჰესების კასკადის პროექტის განხორციელება უცილობლად გამოიწვევს რეგიონში ისეთი ბიზნეს საქმიანობების გააქტიურებას როგორცაა: სამშენებლო მასალების წარმოება, სატრანსპორტო მომსახურება, კვების პროდუქტების წარმოება და რეალიზაცია, მომსახურების სფერო და სხვა, რაც თავის მხრივ შექმნის დამატებით შემოსავლის წყაროებსა და სამუშაო ადგილებს“. არ არის გამოკვლეული, რა ზემოქმედება ექნება გარემოზე ამ საქმიანობებს.
- ავარიულ სიტუაციებზე რეაგირების ღონისძიებები სრულიად არაადეკვატურია და შეუსაბამოა მოსალოდნელ საფრთხეებთან. ზუსტად ანალოგიური ღონისძიებები ეწერა დარიალ-ჰესის გზმ ანგარიშშიც (პრაქტიკულად კოპირებულია). დარიალ-ჰესის პროექტი განხორციელა იგივე

კომპანია „ფერიმ“, ხოლო გზშ ანგარიში მოამზადა იგივე კომპანია „გამამ“. დარიალ-ჰესი სრულიად მოუმზადებელი აღმოჩნდა ავარიულ სიტუაციებთან, რასაც რამდენიმე ადამიანის (მათ შორის კომპანიის თანამშრომლების) დაღუპვა მოჰყვა.

„გარემოსდაცვითი შეფასების კოდექსის“ თანახმად, საქმიანობაზე უარის თქმის შესახებ გადაწყვეტილება მიიღება იმ შემთხვევაში, თუ მისი განხორციელება ეწინააღმდეგება კანონმდებლობის მოთხოვნებს (მუხლი 14). ამავე მუხლის თანახმად, მინისტრი გამოსცემს ინდივიდუალურ ადმინისტრაციულ-სამართლებრივ აქტს საქმიანობის განხორციელებაზე უარის თქმის შესახებ, თუ გზშ-ის ანგარიშით ან/და ექსპერტიზის დასკვნით დგინდება გარემოზე ზემოქმედების ხასიათის და მოცულობის მიუღებლობა, გარემოზე ზემოქმედების რისკის პრევენციის შეუძლებლობა ან/და გარემოზე ზემოქმედების შემარბილებელი ღონისძიებების განხორციელების შეუძლებლობა.

როგორც აღვნიშნეთ, გზშ ანგარიშში ბიომრავალფეროვნების, ჰიდროლოგიის ან გეოლოგიის კვლევა არ არის დასრულებული სახით წარმოდგენილი. ასეთ პირობებში, შეუძლებელია განისაზღვროს გარემოზე ზემოქმედების ხასიათი და მოცულობა, გარემოზე ზემოქმედების რისკის პრევენციისა და გარემოზე ზემოქმედების შემარბილებელი ღონისძიებების განხორციელების შესაძლებლობები.

გარემოზე ზემოქმედების შეფასების საკონტროლო კითხვები

წინამდებარე გარემოზე ზემოქმედების შეფასების (გზშ) ანგარიშის საკონტროლო კითხვები (Checklist) მომზადებულია საქართველოს კანონმდებლობის მოთხოვნებისა (გარემოსდაცვითი შეფასების კოდექსი და სხვ.) და ევროკავშირის დოკუმენტის - Guidance on the preparation of the EIA Report (Directive 2011/92/EU as amended by 2014/52/EU)¹ მიხედვით, ასევე გამოყენებულია „საქართველოს მდინარეების გარემოსდაცვითი შეფასების მეთოდოლოგია (2017)“, რომელიც მომზადებულია USAID/G4G პროექტის ფარგლებში. ცხრილის პირველ სვეტში აღნიშნულია „გარემოსდაცვითი შეფასების კოდექსის“ მოთხოვნა, რომელსაც შეესაბამება საკონტროლო კითხვა. მეორე სვეტში მოცემულია საკუთრივ საკონტროლო კითხვა. მესამე სვეტში მოცემულია შეფასება (ქულა), ხოლო მეოთხეში - შემფასებლის კომენტარი

გარემოსდაცვითი შეფასების კოდექსის მოთხოვნა	საკონტროლო კითხვა (საკითხები) გზშ ანგარიშის შესაფასებლად მომზადებულია ევროკავშირის გაიდლაინის და გარემოსდაცვითი შეფასების კოდექსის მოთხოვნების შესაბამისად (კითხვის ნომერი შეესაბამება ევროკავშირის 2017 კითხვარის ნომერს)	შეფასება (0-დან 5-მდე) 0 - ძალიან ცუდი 5 - ძალიან კარგი	შემფასებლის კომენტარი
პროექტის აღწერა			
1.1. პროექტის მიზნები და ფიზიკური მახასიათებლები			
მუხლი 10.3 ა), ზ)	1. არის თუ არა, განმარტებული პროექტის საჭიროება და პროექტის მიზნები?	1	პროექტის მნიშვნელობა ძალიან ზერელედ არის განმარტებული. არ არის მოცემული პროექტის დანახარჯისა და სარგებლის შესახებ ინფორმაცია, როგორც ამას მოითხოვს „გარემოსდაცვითი შეფასების კოდექსის“ 10.3. „ზ“ მუხლი. მსგავსი მოთხოვნა იყო 2018 წლამდე მოქმედ კანონმდებლობაშიც („გარემოზე ზემოქმედების შეფასების შესახებ“ დებულების დამტკიცების თაობაზე“ (N31, 15/05/13) მუხლი 5, მუხლი 6)

¹ http://ec.europa.eu/environment/eia/pdf/EIA_guidance_EIA_report_final.pdf

დანართი

	2. აღწერილია თუ არა, პროექტის განხორციელების პროგრამა, სადაც დეტალურად არის მოცემული მისი ხანგრძლივობა, მშენებლობის დაწყებისა და დასრულების თარიღები, მისი ოპერირების ხანგრძლივობა, ოპერირების გეგმა, ექსპლუატაციის გეგმა, საჭიროების შემთხვევაში - ექსპლუატაციის შეწყვეტის ვადები? (პროგრამა უნდა მოიცავდეს სხვადასხვა სამუშაოების წარმოების ნებისმიერ ფაზას)	1	აღწერილია პროექტის განხორციელების სხვადასხვა ეტაპი, თუმცა არ არის დროში გაწერილი. მხოლოდ აღნიშნულია, რომ სამშენებლო პერიოდი მოიცავს 4 წელიწადს. პროექტის სასიცოცხლო ციკლი 50 წელია. სხვა დეტალები არ არის აღნიშნული - სხვადასხვა ფაზისთვის არ არის მითითებული პერიოდები. არ არის მითითებული პროექტის დაწყების დრო
მუხლი 10.3. ა.გ)	3. არის თუ არა, აღწერილი პროექტის ძირითადი მახასიათებლები/კომპონენტები? არის თუ არა მოცემული დაგეგმილი ჰესის პარამეტრები ყველა ალტერნატივისთვის: სიმძლავრე, ელექტროენერჯის მოცულობა, წყლის ხარჯი, წყალსაცავის მოცულობა და ზედაპირის ფართობი, კაშხლის პარამეტრები, კაშხლის ტიპი, კაშხლის სიმაღლე, წყალსაგდები, დერივაციის სიგრძე და სხვ. მოცემულია თუ არა ეს ინფორმაცია იმ სახით, რომ შესაძლებელი იყოს ბიომრავალფეროვნებაზე მათი ზეგავლენის შეფასება?	2	დეტალურად აღწერილია მხოლოდ ერთი ალტერნატივისთვის. ალტერნატივების ბიომრავალფეროვნებაზე ზეგავლენის შეფასება არ არის მოცემული
მუხლი 10.4. გ)	4. არის თუ არა, აღწერილი პროექტის ყველა კომპონენტის (საქმიანობის განხორციელების) ადგილი, მითითებულია თუ არა GIS (გეოინფორმაციული სისტემები) კოორდინატების (shp-ფაილთან ერთად). არის თუ ეს მონაცემები წარმოდგენილი ყველა ალტერნატივისთვის?		არ არის წარმოდგენილი საჯაროდ გავრცელებულ ინფორმაციაში
მუხლი 10.3. ა.ბ)	5. მოცემულია თუ არა, ინფორმაცია იმის შესახებ, თუ რა კატეგორიის მიწაზე იგეგმება პროექტი, შეეცვლება თუ არა მიწის კატეგორია და მიწის მიწათსარგებლობის ფორმა?	2	არ არის მოცემული არსებული მიწის კატეგორიები, თუმცა ცხადია, რომ მიწათსარგებლობის ტიპი რადიკალურად იცვლება
მუხლი 10.4. გ)	6. არის თუ არა, აღწერილი და განმარტებული პროექტით მოცული/დაკავებული ყველა	3	დეტალური ინფორმაცია არ არის მოცემული ყველა ალტერნატივისთვის. სრულად

დანართი

<p>მუხლი 10. 3.</p>	<p>ტერიტორია? (მათ შორის სიმაღლეთა ნიშნული, არსებული და დაგეგმილი შენობები, სხვა ფიზიკური ნაგებობები, მიწისქვეშა ნაგებობები, საწყობები და საცავები, წყლის და ენერჯის მიწოდების საშუალებები, მწვანე ნარგავები / მცენარეულობა, მისასვლელი გზები, ტერიტორიის საზღვრები). არის თუ ასეთი სივრცული გეგმები წარმოდგენილი ყველა ალტერნატივისთვის?</p>		<p>არ არის წარმოდგენილი ინფორმაცია არც უპირატესი ალტერნატივისთვის</p>
<p>გ)</p>	<p>7. არის თუ არა, აღწერილი პროექტის „ხაზოვანი კომპონენტების“ (არხები, გვირაბები, გადამცემი ხაზები) სამარშრუტო დერეფანი? ვერტიკალური (სიმაღლე ზღ.დ.) და ჰორიზონტალური მდებარეობის ჩათვლით?</p>	<p>2</p>	<p>გადამცემ ხაზებთან დაკავშირებული ინფორმაცია არ არის მოცემული. სხვა ხაზოვანი ინფრასტრუქტურის შესახებ დეტალური ინფორმაცია წარმოდგენილია მხოლოდ ერთი ალტერნატივისთვის</p>
<p>მუხლი 10. 3. დ. ა); თ)</p>	<p>8. არის თუ არა, აღწერილი პროექტით გათვალისწინებული ყველა სამშენებლო სამუშაო და მათი ზეგავლენა ბიომრავალფეროვნებაზე მათ შორის მიწათსარგებლობის ტიპის (დროებითი, მუდმივი) ცვლილება</p>	<p>3</p>	<p>სამშენებლო სამუშაოები აღწერილია. ზეგავლენა ბიომრავალფეროვნებაზე წარმოდგენილია სხვადასხვა თავში და არასრულფასოვნად. ამის ძირითადი მიზეზია არსებული მონაცემების არასრულყოფილება.</p>
<p>მუხლი 10. 3. დ.ა)</p>	<p>9. არის თუ არა, აღწერილი პროექტის (ჰესის) ოპერირების ყველა სამუშაო პროცესი (აქტივობა) და მათი ზეგავლენა ბიომრავალფეროვნებაზე? მათ შორის მიწათსარგებლობის ტიპის ცვლილება</p>	<p>3</p>	<p>ზეგავლენა ბიომრავალფეროვნებაზე არ არის წარმოდგენილი სრულყოფილად</p>
	<p>10. არის თუ არა, აღწერილი პროექტის ექსპლუატაციიდან გამოყვანისათვის (decommissioning) აუცილებელი ყველა სამუშაო? (დახურვა, დემონტაჟი, ნგრევა, გაწმენდა, ტერიტორიის აღდგენა (რეკულტივაცია), მისი ხელახლა გამოყენება და სხვ.)</p>	<p>0</p>	<p>საერთოდ არ არის წარმოდგენილი</p>

დანართი

	<p>11. არის თუ არა, აღწერილი პროექტისათვის საჭირო დამატებითი მომსახურება? (მაგ. ტრანსპორტი, წყალი, კანალიზაცია, ნარჩენების განთავსება, ელექტრომომარაგება, სატელეფონო კავშირი და ინფრასტრუქტურა: გზები, ელექტროგადამცემი ხაზები და მილსადენები) და მათი ზეგავლენა ბიომრავალფეროვნებასა და ეკოსისტემურ სერვისებზე.</p>	3	<p>წარმოდგენილია ვრცელი ინფორმაცია, მაგრამ არ არის შეფასებული მისი ზეგავლენა ბიომრავალფეროვნებაზე, გარემოზე</p>
	<p>12. გაჩნდება თუ არა, პროექტის დასრულების შედეგად დამატებითი ინფრასტრუქტურა? (მაგ. ახალი სახლები, დასახლებები, გზები, წყლისა და კანალიზაციის გაყვანილობა და სხვ.) და აღწერილია თუ არა მათი მოსალოდნელი ზეგავლენა ბიომრავალფეროვნებასა და ეკოსისტემურ სერვისებზე?</p>	2	<p>ახალი ინფრასტრუქტურა გაჩნდება, მაგრამ მისი ზემოქმედება ბიომრავალფეროვნებაზე არ არის წარმოდგენილი</p>
<p>მუხლი 10. 3. დ. ბ)</p>	<p>13. არსებობს თუ არა, რაიმე სახის მიმდინარე საქმიანობა, რომლებიც შეიძლება შეწყდეს ან შეიცვალოს პროექტის განხორციელების შედეგად და რა ზეგავლენას იქონიებს ეს ბიომრავალფეროვნებაზე? მათ შორის აგრობიომრავალფეროვნებაზე</p>	0	<p>არსებობს, სავარაუდოდ სოფლის მეურნეობასთან დაკავშირებული საქმიანობები, მაგრამ არ არის განხილული</p>
<p>მუხლი 10. 3. დ)</p>	<p>14. არსებობს ან იგეგმება თუ არა, ისეთი ინფრასტრუქტურული ცვლილებები/პროექტები, რომლებთან ერთად პროექტმა შეიძლება მოგვცეს კუმულაციური ეფექტი?</p>	0	<p>იგეგმება სხვა ჰესების პროექტებიც, თუმცა გზშ ანგარიშში ამის შესახებ ინფორმაცია არ არის. ასევე არ არის განხილული კუმულაციური ეფექტი წიადის მოპოვების დაგეგმვით და მიმდინარე პროექტებთან</p>
<p>მუხლი 10. 3. ბ)</p>	<p>15. არის თუ არა, აღწერილი „სრული პროექტი“, მოიცავს თუ არა აღწერა ჰესთან დაკავშირებულ/ასოცირებულ/დამხ მარე ყველა საქმიანობას (გზების გაყვანა, ელექტროგადამცემი ხაზები, ქვესადგურები და ა.შ.).</p>	2	<p>არ არის მოცემული „სრული პროექტი“. ეგბ-ზე საერთოდ არ არის მოცემული ინფორმაცია</p>

დანართი

	<p>16. არის თუ არა, რომელიმე აქტივობის/საქმიანობის, რომელიც წარმოადგენს „სრული პროექტის“ ნაწილს (ჰესთან დაკავშირებული ან დამხმარე საქმიანობა), გარემოზე ზემოქმედება შეფასების გარეშე დატოვებული? არის თუ არა დასაბუთებული, რა მიზეზით არის ეს ზემოქმედება შეფასების გარეშე დატოვებული?</p>	<p>0</p>	<p>არ არის მოცემული ინფორმაცია დაგეგმილ ეგზ-ზე. არ არის ახსნილი მიზეზი</p>
<p>1.2. პროექტის ზომა</p>			
<p>მუხლი 10. 3. ა.ა); ბ); მუხლი 10. 4. გ)</p>	<p>1. არის თუ არა, პროექტის მუდმივი კომპონენტების მიერ დაკავებული მიწის ნაკვეთი აზომილი და აღნიშნული მასშტაბიან რუკაზე? (ყველა შესაძლო დამატებითი სამუშაოს, დაგეგმარებისა და დამხმარე ნაგებობების ჩათვლით). არის თუ არა ეს გაკეთებული ყველა ალტერნატივისთვის?</p>	<p>4</p>	<p>მოცემულია ინფორმაცია, თუმცა აზომვითი სამუშაოები სავარაუდოდ, არ არის საბოლოო სახით შესრულებული. დაწვრილებით წარმოდგენილია მხოლოდ ერთი ალტერნატივისთვის</p>
<p>მუხლი 10. 3. ა.ა); ბ) მუხლი 10. 4. გ)</p>	<p>2. არის თუ არა, მშენებლობისათვის დროებით გათვალისწინებული მიწის ნაკვეთი აზომილი და რუკაზე აღნიშნული? არის თუ არა ეს გაკეთებული ყველა ალტერნატივისთვის?</p>	<p>3</p>	<p>წარმოდგენილია მხოლოდ ერთი ალტერნატივისთვის</p>
<p>მუხლი 10. 3. გ)</p>	<p>3. არის თუ არა, აღწერილი პროექტისათვის დროებით გამოყოფილ მიწაზე ნიადაგის ნაყოფიერი ფენის აღდგენისა და მიწის შემდგომი გამოყენების საკითხი? არის თუ არა ეს გაკეთებული ყველა ალტერნატივისთვის?</p>	<p>4</p>	<p>მოცემულია ინფორმაცია მიწის ნაყოფიერი ფენის შენახვის შესახებ. პროექტის განხორციელების უმეტეს ნაწილზე ნიადაგის აღდგენა შეუძლებელია. აღნიშნულია, რომ „სარეკულტივაციო სამუშაოებში იგულისხმება დროებითი ნაგებობების და მშენებლობისას გამოყენებული დანადგარ-მექანიზმების დემობილიზაცია, მშენებლობის პროცესში დაზიანებული უბნების აღდგენა,</p>

დანართი

			დაბინძურებული ნიადაგების/გრუნტის მოხსნა და გატანა სარემედიაციოდ, სამშენებლო ნარჩენების გატანა და ა.შ. ჰესების განთავსების ტერიტორიის სარეკულტივაციო სამუშაოები ასევე მოიცავს მის გარშემო ხელოვნური მწვანე საფარის მოწყობას. გამწვანებისთვის გამოყენებული იქნება ადგილობრივი ჯიშის ხე-მცენარეები.“
მუხლი 10. 3. დ.ა)	4. არის თუ არა, განსაზღვრული პროექტის განხორციელებისათვის გამოყენებული ნაგებობების ზომები ან სამუშაოების სხვა მასშტაბები? (მაგ. შენობების ფართობი და სიმაღლე, მიწის ნაყოფიერი ფენის და ამოსაღები გრუნტის რაოდენობა, ნარგავების ფართობი ან სიმაღლე, ისეთი ნაგებობების სიმაღლე, როგორცაა ჯებირი, კაშხლის სიმაღლე, წყლის ნაკადის სიდიდე ან მისი სიღრმე)	4	დეტალური ინფორმაცია მოცემულია მხოლოდ ერთი ალტერნატივისთვის
მუხლი 10. 3. დ.ა)	5. არის თუ არა, აღწერილი პროექტის განხორციელებისათვის გამოყენებული ნაგებობების/ ობიექტების ფორმა და გარეგნული სახე (მაგ. ნაგებობების და შენობების არქიტექტურული დიზაინი, ფერი, დასარგავი მცენარეების სახეობები, სიმაღლე და ა.შ)	4	დეტალური ინფორმაცია მოცემულია მხოლოდ ერთი ალტერნატივისთვის
მუხლი 10. 3. დ)	6. აღწერილია თუ არა, განსახლებას დაქვემდებარებული მოსახლეობის ან საწარმოების/მეურნეობების რაოდენობა და სხვა მახასიათებლები? (მნიშვნელოვანია იმ პროექტებისათვის, რომლებიც გულისხმობენ განსახლებას).	0	არ არის განხილული. მხოლოდ დასკვნით ნაწილშია აღნიშნული, რომ წყალსაცავების მოწყობით მოხდება კერძო და მუნიციპალურ საკუთრებაში არსებული სასოფლო სამეურნეო სავარგულების მუდმივი ან დროებითი დაკარგვა. საკადასტრო სამუშაოების ჩატარებას გეგმავენ მშენებლობის ნებართვის მიღების შემდეგ

დანართი

მუხლი 10. 3. დ)	7. აღწერილია თუ არა, პროექტით გამოწვეული განსახლების შედეგად შესაქმნელი ახალი დასახლებების და/ან საწარმოების/მეურნეობების მდებარეობა, მახასიათებლები და გარემოზე/ბიომრავალფეროვნებაზე ზეგავლენა (მნიშვნელოვანია იმ შემთხვევაში, თუ პროექტი გულისხმობს მოსახლეობის განსახლებას და/ან პროექტის განხორციელებისათვის ახალი მუდმივი ან დროებითი დასახლებების შექმნას).	0	არ არის განხილული
მუხლი 10. 3. დ)	8. განსაზღვრულია თუ არა, პროექტის მშენებლობის ეტაპზე ახალი სატრანსპორტო ინფრასტრუქტურის და მნიშვნელოვანი სატრანსპორტო ნაკადის წარმოშობა და მისი ზეგავლენა ბიომრავალფეროვნებაზე და ეკოსისტემურ სერვისებზე?	0	არ არის განხილული, თუმცა ასეთი ცვლილებები მოსალოდნელია
	9. აღწერილია თუ არა, ახალი სატრანსპორტო ნაკადის ტიპი, მოცულობა, დროებითი მოდელი და გეოგრაფიული გადანაწილება?	0	არ არის განხილული
ა.გ.	1.3. საწარმოო პროცესები და გამოყენებული რესურსები		
	1. აღწერილია თუ არა, პროექტის შემადგენელი ყველა პროცესი და მათი ზეგავლენა ბიომრავალფეროვნებაზე და ეკოსისტემურ სერვისებზე?	0	პროექტის პროცესები მოცემულია ძირითადად ერთი ალტერნატივისთვის. არ არის მოცემული ზეგავლენა ბიომრავალფეროვნებაზე და ეკოსისტემური სერვისებზე?
მუხლი 10. 3. ა.გ)	2. აღწერილია თუ არა, პროექტის მიხედვით წარმოებული პროდუქციის რაოდენობა (ჰესის სიმძლავრე, გამომუშავება - როგორც ჯამური, ისე თვეების მიხედვით, სხვა პროდუქცია)? არის თუ არა ეს მონაცემი ყველა ალტერნატივისთვის?	3	მოცემულია ჯამური ინფორმაცია. თვეების მიხედვით არ არის მოცემული. არ არის მოცემული ყველა ალტერნატივისთვის
მუხლი 10. 3. დ.ა)	3. განხილულია თუ არა, მშენებლობისა და ექსპლუატაციისათვის საჭირო ნედლეულისა და ენერჯის ტიპები და რაოდენობა (წყლის, მიწის, ნიადაგის, ხე-ტყის და ბიომრავალფეროვნების სხვა კომპონენტების ჩათვლით)? არის თუ	0	არ არის მოცემული

დანართი

	არა ეს მონაცემი ყველა ალტერნატივისთვის?		
მუხლი 10. 3. დ.ა)	4. განხილულია თუ არა, ნედლეულის მოპოვების შედეგები გარემოზე (ბიომრავალფეროვნებაზე და ეკოსისტემურ სერვისებზე) ზემოქმედების თვალსაზრისით? არის თუ არა ეს მონაცემი ყველა ალტერნატივისთვის?	2	ძალიან ზოგადად არის მოცემული ინფორმაცია გამოყენებული ნედლეულისა და ბუნებრივი რესურსების შესახებ. აღნიშნულია, რომ „ინერტული მასალების (ქვიშა ხრეში) მოპოვება მოხდება მდ. რიონის ხეობიდან“ მოქმედი ლიცენზიანტებისგან მოხდება შესყიდვა მშენებელმა კონტრაქტორის მიერ. „თუ მშენებელი კონტრაქტორი გადაწყვეტს ახალი კარიერის მოწყობას აუცილებელი იქნება ბუნებრივი რესურსებით სარგებლობის ლიცენზიის მოპოვება. ინერტული მასალების მსხვრევა-დახარისხება დიდი ალბათობით მოხდება მოპოვების ადგილზე. თუმცა გავითვალისწინეთ, რომ შესაძლებელია სამსხვრევ-დამხარისხებელი საამქროები განთავსდეს სამშენებლო ბანაკებზე. არ არის შეფასებული, რა რაოდენობით ინერტულ მასალას მოიპოვებენ ამჟამად მოქმედი ლიცენზიანტები, იქნება თუ არა ეს საკმარისი პროექტისთვის, სხვა მომხმარებლებისთვის ხელმისაწვდომი დარჩება თუ არა ეს ბუნებრივი რესურსი.
მუხლი 10. 3. დ.ა)	5. განხილულია თუ არა, ენერჯისა და ნედლეულის გამოყენების ეფექტურობა? არის თუ არა ეს მონაცემი ყველა ალტერნატივისთვის?	0	არ არის განხილული
	6. არის თუ არა, დადგენილი და რაოდენობრივად შეფასებული პროექტის ფარგლებში გამოყენებული, შენახული ან წარმოებული სახიფათო მასალები? • მშენებლობის დროს	4	განხილულია

დანართი

	<ul style="list-style-type: none"> ექსპლუატაციის დროს ექსპლუატაციიდან გამოსვლის შემდეგ 		
	<p>7. განხილულია თუ არა, პროექტისათვის საჭირო ნედლეულის ტრანსპორტირება (წიაღისეულისა და ბიომრავალფეროვნების ჩათვლით) და რეისების რაოდენობა? (საგზაო, სარკინიგზო და საზღვაო ტრანსპორტის ჩათვლით)</p> <ul style="list-style-type: none"> მშენებლობის დროს ექსპლუატაციის დროს ექსპლუატაციიდან გამოსვლის შემდეგ 	0	არ არის განხილული
	<p>8. განხილულია თუ არა, გარემოსდაცვითი თვალსაზრისით რელევანტური სოციალური და სოციალურ-ეკონომიკური საკითხები? მაგალითად, პროექტის განხორციელების შედეგად სამუშაო ადგილების შექმნა ან კარგვა?</p> <ul style="list-style-type: none"> მშენებლობის დროს ექსპლუატაციის დროს ექსპლუატაციიდან გამოსვლის შემდეგ 	2	მოცემულია მოკლე ინფორმაცია, თუ რამდენი ადამიანი დასაქმდება მშენებლობისა და ოპერირების დროს, თუმცა არ არის გაწერილი დეტალები
	<p>9. შეფასებულია თუ არა, მისასვლელი გზების მდგომარეობა და ტრანსპორტირების საშუალებები (მათ შორის რეისების რაოდენობა) პროექტისათვის მუშებისა და ვიზიტორების ჩამოყვანისთვის?</p> <ul style="list-style-type: none"> მშენებლობის დროს ექსპლუატაციის დროს ექსპლუატაციიდან გამოსვლის შემდეგ 	0	ასეთი დეტალები არ არის მოცემული
	<p>10. განხილულია თუ არა, პროექტის დროებითი ან მუდმივი თანამშრომლებისათვის საცხოვრებლით და სხვა მომსახურებით უზრუნველყოფა? (ეხება იმ პროექტებს, რომლებიც ითხოვენ არსებითად ახალი მუშახელის მიგრაციას მშენებლობის საჭიროებისათვის ან ხარგრძლივი ვადით)</p>	0	პრაქტიკულად არ არის მოცემული ინფორმაცია ამ საკითხზე
მუხლი 10. 3.			

ა.ე); ა.ვ)	1.4 ნარჩენები და ემისიები		
	<p>1. განსაზღვრულია თუ არა, პროექტის განხორციელების შედეგად მოსალოდნელი მყარი ნარჩენების როგორც საერთო რაოდენობა, ისე სახიფათო და არასახიფათო ნარჩენების რაოდენობა ცალ-ცალკე.</p> <ul style="list-style-type: none"> • მშენებლობის დროს • ექსპლუატაციის დროს • ექსპლუატაციიდან გამოსვლის შემდეგ 	5	მოცემულია ნარჩენების მართვის თანდართულ გეგმაში
	<p>2. აღწერილია თუ არა, მყარი ნარჩენების სახეობები ტოქსიურობისა და სხვა სახიფათო მახასიათებლების გათვალისწინებით? სახიფათო ნარჩენების განმსაზღვრელი მახასიათებლები (ნარჩენების მართვის კოდექსის დანართი III- ის შესაბამისად)?</p>	5	აღწერილია ნარჩენების მართვის თანდართულ გეგმაში
	<p>3. აღწერილია თუ არა, ამ მყარი ნარჩენების შეგროვების, შენახვის, მათთან მოპყრობის (მათ შორის სეპარირების მეთოდი, განსაკუთრებით სახიფათო ნარჩენების სხვა ნარჩენებისგან განცალკევება), ტრანსპორტირების, ასევე დროებითი შენახვისა და საბოლოო განთავსების მეთოდები, ადგილმდებარეობის მითითებით?</p>	3	მეთოდები აღწერილია ზოგადად ნარჩენების მართვის გეგმაში
	<p>4. აღწერილია თუ არა, ნარჩენების დამუშავებისთვის გამოყენებული მეთოდები ნაგავსაყრელზე განთავსების შემთხვევაში ნაგავსაყრელის ადგილმდებარეობა და მისი ტექნიკური მოთხოვნები</p>	3	მეთოდები ზოგადადაა აღწერილი. დასახელებულია კონტრაქტორი კომპანიები, რომლებიც პასუხისმგებელი იქნებიან ნარჩენების მართვაზე
	<p>5. აღწერილია თუ არა, მყარი ნარჩენების საბოლოო განთავსების ადგილები, წიაღისეული / გამონამუშევარი ქანების განთავსების ადგილის ჩათვლით?</p>	4	გამონამუშევარი და წიაღისეულის ნარჩენების განთავსების ადგილი მოცემულია მხოლოდ ერთი ალტერნატივისთვის
	<p>6. აღწერილია თუ არა, პროექტის განხორციელების შედეგად წარმოქმნილი ჩამდინარე წყლების ტიპები და რაოდენობა (დრენაჟი და ჩამონადენი, ტექნიკური ნარჩენები, გამაგრილებელი წყალი, გაწმენდილი ჩამდინარე წყლები, კანალიზაცია)</p>	4	მოცემული სამშენებლო ბანაკთან და ა.შ. გამოყენებული და ჩამდინარე წყლების საკითხები

დანართი

	<ul style="list-style-type: none"> • მშენებლობის დროს • ექსპლუატაციის დროს • ექსპლუატაციიდან გამოსვლის შემდეგ 		
	7. აღწერილია თუ არა, პროექტის განხორციელების შედეგად წარმოქმნილი ყველა ჩამდინარე წყლის შემადგენლობა, ტოქსიკურობა ან სახიფათოობა?	2	აღწერილია ნაწილობრივ
	8. აღწერილია თუ არა, პროექტის განხორციელების შედეგად წარმოქმნილი ყველა ჩამდინარე წყლის შეგროვების, შენახვის, მოპყრობის, ტრანსპორტირების და საბოლოო განთავსების მეთოდები?	3	მეთოდები ზოგადად არის აღწერილი - გათვალისწინებულია საასენიზაციო ორმოების მოწყობა, ხოლო სამშენებლო უბნებზე განთავსებული იქნება ასევე საასენიზაციო ორმოები ან ბიოტუალტები,
	9. განხილულია თუ არა, პროექტის განხორციელების შედეგად წარმოქმნილი ყველა ჩამდინარე წყლის საბოლოო განთავსების ადგილმდებარეობა?	-	არ არის რეგულაციური
	10. აღწერილია თუ არა, პროექტის განხორციელების შედეგად ჰაერში მყარი ნაწილაკებისა და აირების გაფრქვევის ტიპები და რაოდენობა? (ტექნოლოგიური გაფრქვევა, გაპარული გაფრქვევა, სტაციონარულ და მობილურ საწარმოებში წვის პროდუქტების გაფრქვევა, ტრანსპორტის გამონაბოლქვი, მასალების მტვერი, სუნი) <ul style="list-style-type: none"> • მშენებლობის დროს • ექსპლუატაციის დროს • ექსპლუატაციიდან გამოსვლის შემდეგ 	4	მოცემულია ინფორმაცია სხვადასხვა თავში
მუხლი 10. 3. ა.ვ)	11. განხილულია თუ არა, ნარჩენების აღდგენისა და/ან მეორადი გამოყენების პოტენციალი? (მყარი და თხევადი ნარჩენების, მათ შორის ჩამდინარე წყლები და გამონამუშევარი ქანების)	3	განხილულია
ა.ე)	12. არის თუ არა, აღწერილი და აღრიცხული პროექტის განხორციელებით გამოწვეული ხმაურის, თერმული ზემოქმედების და	2	ხმაურის გავრცელების საკითხები განხილულია მხოლოდ საცხოვრებელ ადგილებთან მიმართებაში

დანართი

	ელექტრომაგნიტური რადიაციის წყაროები.		
მუხლი 10. 3. ა.ვ)	13. აღწერილია თუ არა, მყარი და თხევადი ნარჩენების, ასევე ჩამდინარე წყლების რაოდენობა და შემადგენლობის შეფასების მეთოდები და განხილულია თუ არა სავარაუდო სირთულეები?	2	სავარაუდო სირთულეები არ არის განხილული
ა.ვ)	14. განხილულია თუ არა, მყარი და თხევადი ნარჩენების, ასევე ჩამდინარე წყლების წარმოქმნასთან დაკავშირებული უზუსტობები და ცდომილებები?	0	არ არის განხილული
ა.დ)	15. არის თუ არა, ინფორმაცია პროექტის მშენებლობის ეტაპის დასრულების შემდგომ პერიოდში, ან საქმიანობის შეწყვეტის პერიოდში სადემონტაჟო სამუშაოებისა და მეთოდების შესახებ? აღწერილია თუ არა ბიომრავალფეროვნების აღდგენის ღონისძიებები?	2	ნაწილობრივ არის განხილული
მუხლი 10. 3. ე) ი)	1.5. უბედური შემთხვევებისა და საფრთხეების რისკი		
	1. განხილულია თუ არა, პროექტთან დაკავშირებული რისკის ფაქტორები? <ul style="list-style-type: none"> • სახიფათო ნივთიერებების გამოყენებასთან დაკავშირებული რისკი • ხანძრებთან და აფეთქებებთან დაკავშირებული რისკი • საგზაო შემთხვევებით გამოწვეული რისკი • ჰესის საწარმოს და მოწყობილობების დაზიანების ან არასწორი ფუნქციონირებით გამოწვეული რისკი 	1	განხილულია ზერელედ
	2. განხილულია თუ არა, ბუნებრივი კატასტროფებისაგან პროექტის დაუცველობით გამოწვეული რისკები (მიწისძვრა, წყალდიდობა, მეწყერი და ა.შ)	0	ნახსენებია, განხილვის გარეშე
	3. აღწერილია თუ არა, ავარიული შემთხვევებისა და სხვა საფრთხეების (მათ შორის სტიქიური მოვლენების) თავიდან აცილებისა და შერბილების ზომები? (პრევენციული ზომები -	0	პრაქტიკულად არ არის განხილული. მოცემულია მოკლე ინფორმაცია, რომელიც კოპირებულია სხვა გზმ ანგარიშებიდან

დანართი

	ალტერნატივების ჩათვლით, მათ შორის ნულოვანი ალტერნატივა, ტრეინინგი, გაუთვალისწინებელი გეგმები, საგანგებო გეგმები, ავარიული გეგმები და ა.შ)		
	4. არის თუ არა, წარმოდგენილი ავარიულ სიტუაციებზე რეაგირების სამოქმედო გეგმა? არის თუ არა ამ გეგმაში გათვალისწინებული ბიომრავალფეროვნების დაცვასთან დაკავშირებული საკითხები?	0	არ არის წარმოდგენილი
	5. არის თუ არა, საგანგებო სიტუაციებზე რეაგირებისა და მათი პრევენციის ღონისძიებები დეტალურად ახსნილი და განხილული? ხომ არ იწვევს ეს ღონისძიებები ზემოქმედებას ბიომრავალფეროვნებაზე?	0	არ არის
	6. შეესაბამება თუ არა, წარმოდგენილი გეგმა კანონმდებლობის მოთხოვნებსა ქვეყნის საერთაშორისო ვალდებულებებს (მაგ. სევესოს დირექტივას)	0	
მუხლი 10, 3, ა.ა)	2. გარემოს (ფაქტორების/კომპონენტების) აღწერა, რომლებიც პროექტის განხორციელების შედეგად ზემოქმედების ქვეშ შეიძლება მოექცნენ		
	1. აღწერილია თუ არა, პროექტისათვის განსაზღვრულ მიწებზე და მათ მიმდებარე ტერიტორიაზე არსებული მიწათსარგებლობის ტიპები და მოცემულია თუ არა ინფორმაცია იმ ხალხის შესახებ, რომელიც ცხოვრობს ან იყენებს ამ მიწას? (საცხოვრებელი, კომერციული, საწარმოო, სასოფლო-სამეურნეო, რეკრეაციული და გასართობი მიზნებისათვის გამოყენებული მიწების, ნაგებობების და საკუთრების ფორმის (კერძო, სახელმწიფო, იჯარა და ა.შ) ჩათვლით).	0	არ არის ინფორმაცია დეტალური ინფორმაცია
	2. აღწერილია თუ არა, პროექტისათვის განკუთვნილი მიწის და მისი შემოგარენის ტოპოგრაფია, ჰიპსომეტრია, გეოლოგია, გეომორფოლოგია და ნიადაგები?	2	დიდწილად აღწერილია რეგიონის მასშტაბით და არა კონკრეტულად საპროექტო ტერიტორიისთვის
	3. აღწერილია თუ არა, ტერიტორიის მნიშვნელოვანი ტოპოგრაფიული ან	2	აღწერილია ზოგადად, სასოფლო-სამეურნეო

დანართი

	გეოლოგიური მახასიათებლები და აღწერილია თუ არა ნიადაგის მდგომარეობა და გამოყენება? (ნიადაგის ხარისხის, სტაბილურობის და ეროზიის დონის, სასოფლო-სამეურნეო საჭიროებისათვის გამოყენებული მიწის ხარისხის ჩათვლით)		თვალსაზრისით საერთოდ არ არის აღწერილი
	4. არის თუ არა, აღწერილი და სათანადოდ ილუსტრირებული რუკებით პროექტით დაკავებულ ტერიტორიაზე და მის შემოგარენში არსებული ფლორა, ფაუნა და ჰაბიტატები? მოცემულია თუ არა ამ რუკები წარმოდგენილი shp ფაილებთან ერთად?	?	shp ფაილების არსებობის შესახებ ინფორმაცია არ გვაქვს
	5. აღწერილია თუ არა, სახეობები (მათი პოპულაციები და ჰაბიტატები), ასევე ჰაბიტატების ტიპები, რომლებზეც პროექტმა შეიძლება გავლენა იქონიოს?	1	აღწერილია, მაგრამ ხარვეზებით. ბოტანიკური და ზოოლოგიური ნაწილში მოცემული ჰაბიტატების შეფასებები ერთმანეთთან წინააღმდეგობაშია - განსაკუთრებით ბერნის კონვენციით დაცული ჰაბიტატების შემთხვევაში
	6. აღწერილია თუ არა, პროექტის რეგიონში არსებული და დაგეგმილი დაცული ტერიტორიები და მათზე პროექტის შესაძლო ზეგავლენა?	0	რეგიონში დღესდღეობით არ არის დაცული ტერიტორიები წარმოდგენილი. დაგეგმილ დაცულ ტერიტორიები ზოგადად არის განხილული, მაგრამ ზეგავლენა არ არის შეფასებული
	7. აღწერილია თუ არა, პროექტის რეგიონში არსებული და დაგეგმილი ზურმუხტის საიტები და მათზე პროექტის შესაძლო ზეგავლენა?	0	ნახსენებია რეგიონში არსებული სამი ზურმუხტის საიტი. მაგრამ არ არის განხილული მდინარის ქვედა ბიეფში არსებული ზურმუხტის საიტები, რაც სავალდებულოა
	8. აღწერილია თუ არა, პროექტის ტერიტორიაზე არსებული წყლის გარემო? (ზედაპირული წყლები - როგორც გამდინარე, ისე სტატიკური ბუნებრივი ტბები და ხელოვნური წყალსაცავები, სეზონური ჩამონადენი ნაკადები, მიწისქვეშა წყლები. საჭიროების შემთხვევაში, როდესაც ჰესის პროექტი ზღვასთან ახლოსაა:	1	ჰიდროლოგიური ქსელი აღწერილია, თუმცა მოტანილი მახასიათებლები ძალიან მოძველებულია

დანართი

	ესტუარების, სანაპირო წყლები და ზღვა.		
	9. აღწერილია ნებისმიერი წყლის რესურსების წყლის ხარისხი, რაოდენობა და გამოყენების ტიპი, რომლებზეც პროექტმა შეიძლება იქონიოს ზეგავლენა? (წყლით მომარაგების, კომერციული მეთევზეობის, სამოყვარულო თევზაობის, რეკრეაციის მიზნით და ჩამდინარე წყლების ჩაშვების ჩათვლით)	1	მოტანილია ძველი ჰიდროლოგიური მონაცემები, ეკოსისტემური სერვისების გამოყენების შესახებ არაფერია ნათქვამი
	10. აღწერილია თუ არა, ჰიდროლოგიური ქსელი?	1	ჩამოთვლილია ძირითადი მდინარეები, აღწერის გარეშე
	11. აღწერილია თუ არა, საპროექტო ძირითადი მდინარის დინების დონეები?	1	აღწერილია მოძველებული მონაცემებზე დაყრდნობით
	12. აღწერილია თუ არა, საპროექტო ძირითადი მდინარის შენაკადების ჰიდროლოგიური მახასიათებლები (საშუალო მრავალწლიანი წყლის ხარჯი, სეზონური ხარჯები და ა.შ.).	0	არ არის აღწერილი
	13. განსაზღვრულია თუ არა, მდინარის საკვლევე ტერიტორიის საზღვრები (აუზი), მდინარის სისტემა და მდინარის მონაკვეთი, გარემოსდაცვითი ხარჯის საკვლევე უბნების რაოდენობა და ადგილმდებარეობა?	0	გარემოსდაცვითი ხარჯის კვლევა არ განხორციელებულა თანამედროვე მეთოდის მიხედვით
	14. საკმარისია თუ არა, გარემოსდაცვითი ხარჯის საკვლევე უბნების რაოდენობა?	0	არ არის საკმარისი
	15. მოძიებულ და დახარისხებულა თუ არა მონაცემები, ინფორმაცია და არსებული ცოდნა მდინარის აუზსა და გარემოსდაცვითი ხარჯის საკვლევ თითოეულ უბანთან დაკავშირებით.		მოცემულია მოძველებული მონაცემებზე დაყრდნობით
	16. ჩატარებულია თუ არა, თითოეული საკვლევე უბნის ჰიდროლოგიური დახასიათება გარემოსდაცვითი ხარჯის გამოსათვლელად?	0	მოძველებული მეთოდოლოგიით და მონაცემებით. არ არის გამოყენებული თანამედროვე მეთოდოლოგია
	17. დადგენილია თუ არა, მდინარის სასიცოცხლო ხარჯი?	0	არ არის გამოყენებული თანამედროვე მეთოდოლოგია

დანართი

	18. დადგენილია თუ არა, მდინარის ეკოლოგიური მნიშვნელობის მქონე დაბალი ხარჯის პერიოდები?	0	არ არის გამოყენებული თანამედროვე მეთოდოლოგია
	19. დადგენილია თუ არა, მდინარის სოციალური მნიშვნელობის მქონე დაბალი ხარჯის პერიოდები?	0	არ არის გამოყენებული თანამედროვე მეთოდოლოგია
	20. დადგენილია თუ არა, ეკოლოგიური და სოციალური მნიშვნელობის მქონე, წყლის მაღალი ხარჯით გამოწვეული მოვლენები?	0	არ არის დადგენილი
	21. შესწავლილია თუ არა, მაღალ ხარჯთან (მაგ., წყალმოვარდნები, ყოველწლიური და უფრო იშვიათი მცირე და დიდი წყალდიდობები) დაკავშირებული ძირითადი პროცესები, მათ შორის, ისეთი მოვლენები, როგორცაა ნატანის გადაადგილება და მდინარის კალაპოტის ფორმირება?	1	ნატანის გაანგარიშება ეყრდნობა მოძველებულ მონაცემებს და თეორიულ გათვლებს. გაკეთებულია მხოლოდ ერთი გრანულომეტრიული ანალიზი (მდ.რიონზე ჰიდროპოსტ ონის ზედა ბიფში 2016.06.22)
	22. შესწავლილია თუ არა, სპეციფიკური მაღალი ხარჯის მოთხოვნები ეკოსისტემის სხვადასხვა კომპონენტებისათვის (მაგ., თევზის მიგრაციისა და ქვირითობისათვის საჭირო პირობები, წყალდიდობები, რომლებიც აუცილებელია ჭალის მცენარეების განვითარებისა და თესლების გავრცელებისთვის და სხვ.	0	განხილულია წყლის ხარჯის მხოლოდ ერთი ე.წ. 10%-იანი ვარიანტი
	23. შესწავლილია თუ არა, წყალთან დაკავშირებული ეკოსისტემური სერვისები, კერძოდ: წყლის გამოყენება სხვადასხვა სოციალური მიზნებისათვის (მაგ., კულტურული ან ესთეტიკური მნიშვნელობის მქონე ისეთი მახასიათებლების შენარჩუნება, როგორცაა მაგ., ჩანჩქერები; ეკონომიკური გამოყენება ტურიზმისათვის, მაგ., რაფტინგისათვის, საჭირო პირობების არსებობა; ან მნიშვნელოვანი მორფოლოგიური თავისებურებების, მაგ., მდინარის პლაჟების, შესაქმნელად საჭირო პირობების არსებობა; სარწყავი წყლით სოფლის მეურნეობის/აგრობიომრავალფეროვნების უზრუნველყოფა და ა.შ.);	1	ძალიან მწირი ინფორმაციაა, რაფტინგი საერთოდ არ არის ნახსენები, ასევე არ არის ნახსენები სარწყავი მიზნებით წყლის გამოყენება, შესაძლო ზეგავლენა საძოვრების პროდუქტიულობაზე დერივაციის ზონაში

დანართი

	24. აღწერილია თუ არა, ადგილობრივი კლიმატური და მეტეოროლოგიური პირობები და ჰაერის არსებული მდგომარეობა?	4	საერთო, რეგიონული მონაცემები
	25. აღწერილია თუ არა, ჰაერის ხარისხის მდგომარეობა (როგორც მშენებლობის ტერიტორიაზე, ისე დასახლებულ პუნქტებში, რომელიც ესაზღვრება როგორც მშენებლობის ტერიტორიას, ისე მშენებლობის საიტებზე მისასვლელ გზებს), ჰაერის ხარისხის მიმართ დადგენილი კანონმდებლობის მოთხოვნების გათვალისწინებით.	0	არ არის აღწერილი
	26. აღწერილია თუ არა, არსებული ვითარება ხმაურის თვალსაზრისით? (ეს პუნქტი არ არის მნიშვნელოვანი, თუ პროექტი არ ახდენს გავლენას გარემომცველ აკუსტიკურ მახასიათებლებზე)	0	არ არის აღწერილი
	27. აღწერილია თუ არა, სითბოსთან და ელექტრომაგნიტურ რადიაციასთან დაკავშირებული მდგომარეობა?	-	არ არის რელევანტური
	28. აღწერილია თუ არა, რაიმე მატერიალური ქონება ამ ტერიტორიაზე, რომელზეც პროექტმა შეიძლება იქონიოს ზეგავლენა? (შენობების, სხვა ნაგებობების, მინერალური რესურსების, წყლის რესურსების, სავარგულების ჩათვლით)	0	არ არის
მუხლი 10.3. დ.დ)	29. აღწერილია თუ არა, არქეოლოგიური, ისტორიული, არქიტექტურული ან სხვა საზოგადოებრივი ან კულტურული ღირებულების მქონე ადგილები ან მათი დამახასიათებელი თვისებები, კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლები და სხვა დაცული საიტების ჩათვლით, რომლებიც შეიძლება დაზარალდეს პროექტის გამო?	0	კვლევა არ არის ჩატარებული, ძალიან მოკლედ არის ნახსენები, ლიტერატურულ მონაცემებზე დაყრდნობით
	30. აღწერილია თუ არა ლანდშაფტი, რომელზეც შესაძლოა პროექტმა იქონიოს ზეგავლენა, ნებისმიერი სხვა პროექტისათვის გამოყოფილი და დაცული ლანდშაფტების ან მნიშვნელოვანი ხედების ჩათვლით?	1	ლანდშაფტის ცვლილებაზე და ვიზუალურ დაბინძურება ნახსენებია, დეტალური განხილვის გარეშე

დანართი

	31. აღწერილია თუ არა, ტერიტორიაზე არსებული დემოგრაფიული, სოციალური და სოციო-ეკონომიკური პირობები? (მაგ. დასაქმება)	3	მოცემულია ზოგადი მონაცემები, ოფიციალურ წყაროებზე დაყრდნობით, სპეციალური კვლევა არ არის ჩატარებული
	32. აღწერილია თუ არა, სავარაუდო ცვლილებები რომელიმე ზემოხსენებულ გარემოსდაცვით საკითხში, იმ შემთხვევაში, თუ პროექტი არ განხორციელდება (ე.წ. დინამიური საბიზისო მდგომარეობა „Dynamic Baseline“)	0	არ არის განხილული
მუხლი 10.3. ლ)	2.1 მონაცემთა შეგროვებისა და კვლევის მეთოდები		
	1. არის თუ არა, შესწავლისათვის გამოყოფილი ტერიტორია საკმარისი იმისათვის, რომ სწორად განისაზღვროს პროექტის ზემოქმედება გარემოზე/ბიომრავალფეროვნებაზე?	0	არ არის საკმარისი, განსაკუთრებით ზურმუხტის ქსელზე ზემოქმედების თვალსაზრისით
	2. მოხდა თუ არა, ყველა შესაბამის სახელმწიფო თუ ადგილობრივ უწყებასთან დაკავშირება, გარემოს არსებულ მდგომარეობაზე ინფორმაციის შეგროვების მიზნით?	5	სავარაუდოდ, მოხდა
	3. გამოყენებულია თუ არა, ყველა ხელმისაწვდომი მონაცემთა ბაზა, საჯარო ინფორმაცია და სხვა და რელევანტური გარემოსდაცვითი ინფორმაცია? რამდენად სწორად და ობიექტურად არის გამოყენებული ინფორმაცია.	?	არ არის ინფორმაცია სამეცნიერო და გარემოსდაცვით ორგანიზაციებში არსებული ინფორმაციის გამოყენების შესახებ
	4. საკმარისად არის მითითებული გარემოს არსებული მდგომარეობის შესახებ მონაცემების და ინფორმაციის წყაროები?	1	არ არის დაცული ციტირების წესი
	5. დასაბუთებულია თუ არა, რომელ მონაცემებს/წყაროებს მიენიჭა უპირატესობა (მიჩნეული იქნა სანდოდ) გზშ ანგარიშის შედგენისას?	3	ხშირ შემთხვევაში არ არის დასაბუთება
	6. იმ შემთხვევაში, როდესაც შესწავლილი იქნა გარემოს/ბიომრავალფეროვნების არსებული მდგომარეობა, აღწერილია თუ არა გამოყენებული მეთოდები?	4	ძირითადად აღწერილია
	7. შეესაბამება თუ არა, გამოყენებული მეთოდები არსებულ მიზანს?	2	ნაწილობრივ შეესაბამება, მაგრამ გამოყოფილი დრო არასაკმარისია ობიექტური და

დანართი

			სრულყოფილი მასალის მოსაპოვებლად
	8. გამოყენებული იქნა თუ არა, მეთოდები, რომლებიც აფასებენ პროექტის ზეგავლენას კლიმატის ცვლილებაზე	0	არ არის
	9. გამოყენებული იქნა თუ არა, მეთოდები, რომლებიც აფასებენ კლიმატის ცვლილების ზეგავლენას პროექტზე	0	არ არის
	10. არის თუ არა, კლიმატის ცვლილებასთან დაკავშირებული ზეგავლენები პროგნოზირებული პროექტის მთელი სასიცოცხლო ციკლის განმავლობაში?	0	არ არის
	11. აღწერილია თუ არა, მნიშვნელოვანი ხარვეზები გარემოს/ბიომრავალფეროვნების შესახებ არსებულ მონაცემებში (ლიტერატურა, მონაცემთა ბაზები) და ახსნილია თუ არა საშუალებები, რომლებიც უნდა იყოს გამოყენებული ამ ხარვეზების შესავსებად შეფასების დროს?	2	ნაწილობრივ აღწერილია. თევზების შემთხვევაში მითითებულია არასაკმარისობა და დასკვნების გაკეთება შეუძლებლად არის მიჩნეული
	12. ჩატარებულია თუ არა, საკმარისი სავლე კვლევები, იმისათვის, რომ მოხდეს არსებული მონაცემების დეფიციტის შევსება და მიღებული იქნას სარწმუნო მონაცემები იძლევიან გარემოზე ზემოქმედების შესაფასებლად?	1	სავლე კვლევები არასაკმარისია
	13. სწორად იქნა თუ არა, შერჩეული ფლორისა და ფაუნის (საკვანძო სახეობებისა და ჰაბიტატების) კვლევის დრო და ხანგრძლივობა?	1	არ არის სწორად შერჩეული. მაგ. უხერხემლოების კვლევა მიმდინარეობდა 2 დღე, ნოემბერში, ისიც უამინდობის პირობებში. თევზების კვლევა ჩატარდა მხოლოდ ერთხელ, ოქტომბრის თვეში. ბოტანიკური კვლევა ჩატარდა მხოლოდ 2 სეზონში, 1 წლის განმავლობაში
	14. გამოყენებული იქნა თუ არა, გარემოსდაცვითი ხარჯის განსაზღვრის თანამედროვე მეთოდები, რომლებიც შეესაბამება ევროკავშირის წყლის ჩარჩო დირექტივის მოთხოვნებს	0	არ არის გამოყენებული

ბ)	3. პროექტის მოსალოდნელი მნიშვნელოვანი ზემოქმედების აღწერა გარემოს ფაქტორებზე/კომპონენტებზე		
გ) , დ)	3.1. სკოპინგის ეფექტი		
1. აღწერილია თუ არის სკოპინგის პროცესი, რომლითაც განისაზღვრა გარემოს/ბიომრავალფეროვნების კვლევის სამუშაოთა მოცულობა?		ქვეთავი 3.1. არ არის რელევანტური, სკოპინგის ეტაპი არ ჩატარებულა	
2. გამოყენებული იქნა თუ არა, სამუშაოთა მოცულობის დადგენისთვის სისტემატური მიდგომა?			
3. ჩატარდა თუ არა, სკოპინგის დროს სრული კონსულტაცია?			
4. გათვალისწინებულია თუ არა, კონსულტაციების დროს მიღებული შენიშვნები და კომენტარები?			
5. გზშ-ს დროს შესრულებულია თუ არა, სკოპინგის დასკვნით განსაზღვრული სამუშაო/კვლევა (გარემოს და ბიომრავალფეროვნების ყველა კომპონენტის კვლევა)? თუ არ არის ახსნილია თუ არა ამის მიზეზი?			
6. გამოვლინდა თუ არა, გზშ-ს დროს ისეთი კვლევების საჭიროება, რომელიც არ იყო განსაზღვრული სკოპინგის დასკვნით და ჩატარდა თუ არა?			
7. განისაზღვრა თუ არა, სკოპინგის ეტაპზე გარემოსდაცვითი ხარჯის დადგენის სტრატეგია?			
3.2. პირდაპირი ზემოქმედების პროგნოზირება			
1. აღწერილი თუ არის მიწის გამოყენებაზე, მოსახლეობაზე და საკუთრებაზე პირდაპირი ზემოქმედება და სათანადო შემთხვევაში, არის თუ არა იგი გამოხატული რაოდენობრივად?			
2. აღწერილია თუ არა, გეოლოგიურ გარემოსა და მის კომპონენტებზე, პირდაპირი ზემოქმედება?			
3. აღწერილია თუ არა, გარემოსდაცვითი ხარჯით გამოწვეული ზემოქმედება ბიომრავალფეროვნებასა და ეკოსისტემურ სერვისებზე? რამდენად			

დანართი

	შეესაბამება ზემოქმედება „გარემოსდაცვითი ხარჯის“ პრინციპს?		
4.	აღწერილია თუ არა, ასევე ნიადაგზე (ნიადაგის მახასიათებლებზე) პირდაპირი ზემოქმედება და სათანადო შემთხვევაში, არის თუ არა იგი გამობატული რაოდენობრივად?		
5.	აღწერილია თუ არა, ფლორაზე პირდაპირი ზემოქმედება და სათანადო შემთხვევაში, არის თუ არა იგი გამობატული რაოდენობრივად?		
6.	აღწერილია თუ არა, ფაუნის სახეობებზე და მათ ჰაბიტატებზე პირდაპირი ზემოქმედება და სათანადო შემთხვევაში, არის თუ არა იგი გამობატული რაოდენობრივად?		
7.	აღწერილია თუ არა, ჰაბიტატებზე პირდაპირი ზემოქმედება და სათანადო შემთხვევაში, არის თუ არა იგი გამობატული რაოდენობრივად?		
8.	აღწერილია თუ არა, პროექტის განხორციელების შედეგად წარმოქმნილი ყველა ის შესაძლო ზემოქმედება, რაც შეიძლება მიადგეს ზურმუხტის საიტებსა და იქ არსებულ ლანდშაფტებს, ბიომრავალფეროვნებას (მათ შორის იშვიათ და გადაშენების საფრთხის წინაშე მყოფ სახეობებს და მათ პოპულაციებს), ჰაბიტატებს. რამდენად შეესაბამება ზემოქმედება ზურმუხტის საიტების სტატუსს?		
9.	აღწერილია თუ არა, პროექტის განხორციელების შედეგად წარმოქმნილი ყველა ის შესაძლო ზემოქმედება, რაც შეიძლება მიადგეს დაცულ ტერიტორიებს და იქ არსებულ ლანდშაფტებს, ბიომრავალფეროვნებას (მათ შორის იშვიათ და გადაშენების საფრთხის წინაშე მყოფ სახეობებს და მათ პოპულაციებს)? რამდენად შეესაბამება ზემოქმედება დაცული ტერიტორიების სტატუსს და შესაბამის კანონმდებლობას?		
10.	აღწერილია თუ არა, ჰიდროლოგიაზე და წყლის მახასიათებლების ხარისხზე პირდაპირი ზემოქმედება და სათანადო		

დანართი

	შემთხვევაში, არის თუ არა, იგი გამოხატული რაოდენობრივად?		
11.	აღწერილია თუ არა, წყლის გარემოს გამოყენებაზე პირდაპირი ზემოქმედება და სათანადო შემთხვევაში, არის თუ არა იგი გამოხატული რაოდენობრივად?		
12.	აღწერილია თუ არა, საქმიანობის პირდაპირი ზემოქმედება ჰაერის ხარისხზე და საჭიროების შემთხვევაში, რაოდენობრივად შეფასებული?		
13.	აღწერილია თუ არა, საქმიანობის პირდაპირი ზემოქმედება კლიმატური პირობების ცვლილებაზე და საჭიროების შემთხვევაში, რაოდენობრივად შეფასებული?		
14.	აღწერილია თუ არა, აკუსტიკურ გარემოზე (ხმაური და ვიბრაცია) პირდაპირი ზემოქმედება და საჭიროების შემთხვევაში, არის თუ არა იგი გამოხატული რაოდენობრივად?		
15.	აღწერილია თუ არა, სითბოთი, სინათლით ან ელექტრომაგნიტურ რადიაციით დაბინძურების შედეგად წარმოშობილი ზემოქმედება და საჭიროების შემთხვევაში, არის თუ არა იგი გამოხატული რაოდენობრივად?		
16.	აღწერილია მატერიალურ ქონებაზე და არა-აღდგენად ბუნებრივი რესურსებზე (მაგ. წიაღისეული) ზემოქმედება?		
17.	აღწერილი თუ არის პირდაპირი ზემოქმედება კულტურულ მემკვიდრეობაზე და მათ მახასიათებლებზე?		
18.	აღწერილი თუ არის ლანდშაფტის ხარისხზე პირდაპირი ზემოქმედება და საჭიროების შემთხვევაში, არის თუ არა იგი ილუსტრირებული		
19.	აღწერილია თუ არის დემოგრაფიაზე, სოციალურ და სოციო-ეკონომიკურ პირობებზე პირდაპირი ზემოქმედება და საჭიროების შემთხვევაში, არის თუ არა იგი გამოხატული რაოდენობრივად?		

3.3. მეორადი, დროებითი, მოკლევადიანი, მუდმივი, გრძელვადიანი, შემთხვევითი, არაპირდაპირი, კუმულაციური ზემოქმედების პროგნოზირება		
<p>1. აღწერილია თუ არა, გარემოს ზემოაღნიშნულ (წინა ქვეთავი) ასპექტებზე მეორადი ზემოქმედება, მიღებული სხვა ასპექტებზე პირდაპირი ზემოქმედების შედეგად (ზემოქმედება დაცულ ტერიტორიებზე, ფაუნაზე, ფლორაზე ან მათ ჰაბიტატებზე, გამოწვეული ნიადაგის, ჰაერისა ან წყლის დაბინძურებით ან ხმაურით; ცვლილება წყლის გამოყენების, ჰიდროლოგიური რეჟიმის ან წყლის ხარისხის ცვლილებებით გამოწვეული ზემოქმედება; არქეოლოგიურ ძეგლებზე ზემოქმედება, გამოწვეული ნიადაგის გამოფიტვით, ტენიანობის ცვლილებით, ვიზრაციით და ა.შ.)</p>	0	არ არის
<p>2. აღწერილია თუ არა, დროებითი მოკლევადიანი ზემოქმედება, რომელიც წარმოიქმნება მშენებლობის პერიოდში ან პროექტის განხორციელების (მშენებლობის) გარკვეულ ფაზაში ან ექსპლუატაციიდან გამოყვანის შემდეგ? (მაგალითად, მშენებლობის დროს ემისიები, მდინარის კალაპოტის დროებითი ცვლილება, ვიზრაცია სამშენებლო მასალების გადაზიდვისას გამოწვეული ვიზრაციის გამო და ა.შ. მუშათა ბანაკები, ბეტონის საწარმოები და ა.შ.).</p>	0	აღნიშნულია, რომ კაშხლების მშენებლობის დროს მოხდება მდინარის ნაკადის დროებითი ცვლილება, მაგრამ ზემოქმედება არ არის აღწერილი.
<p>3. აღწერილია გარემოზე მუდმივი ზემოქმედება, რომელიც გამოწვეულია ჰესის მშენებლობით, ექსპლუატაციით ან ექსპლუატაციიდან გამოყვანით</p>	1	აღწერილია, მაგრამ არაზუსტად, არასაკმარისი მონაცემების გამო (იხ. თევზების ნაწილი)
<p>4. აღწერილია გარემოზე გრძელვადიანი ზემოქმედება, გამოწვეული ჰესის ექსპლუატაციის შედეგად გარემოში დამაბინძურებელი ნივთიერებების დაგროვებით?</p>	-	საუბარია სანაყაროებზე, თუმცა გარემოზე (მაგ. ბიომრავალფეროვნებაზე ზემოქმედება ჰაბიტატის დეგრადაციის ან ფრაგმენტაციის თვალსაზრისით) არ არის განხილული

დანართი

	<p>5. აღწერილია გარემოზე ზემოქმედება, რომელიც შეიძლება გამოწვეული იყოს უბედური შემთხვევებით, ავარიებით ან ბუნებრივი/ანთროპოგენული კატასტროფებით და არის თუ არა, იგი გამოხატული რაოდენობრივად?</p>	0	არ არის
	<p>6. აღწერილია გარემოზე ზემოქმედება, რომელიც გამოწვეულია ძირითადი პროექტის მსვლელობაში დამხმარე საქმიანობით? (დამხმარე საქმიანობა არის პროექტის ნაწილი, მაგრამ როგორც წესი იგი ხორციელდება პროექტისაგან დამოუკიდებლად მაგ. მისადგომი გზების გაყვანა და ინფრასტრუქტურის შექმნა, ტრანსპორტის მოძრაობა, აგრეგატების წყაროები და სხვა ნედლეული, ენერჯის გენერაცია და მიწოდება, ჩამდინარე წყლების ან ნარჩენების განთავსება, ატმოსფერულ ჰაერში მავნე ნივთიერებების გაფრქვევა).</p>	1	ძალიან ზოგადად
	<p>7. აღწერილია არაპირდაპირი ზემოქმედება გარემოზე / ბიომრავალფეროვნებაზე, რომელიც გამოწვეულია თანმდევი განვითარებით? (თანმდევი განვითარება ეს არის სხვა პროექტი და არა ძირითადი პროექტის ნაწილი, რომელიც სტიმულირებულია პროექტის განხორციელებით. მაგ. პროექტისათვის ახალი საქონელითა და სერვისებით უზრუნველყოფა, ახალი მოსახლეობის ჩასახლება ან პროექტის სტიმულირებით ახალი ბიზნესების წამოწყება).</p>	0	არ არის
	<p>8. აღწერილია გარემოზე პროექტით გაუთვალისწინებელი კუმულაციური ზემოქმედება მიმდებარე ტერიტორიაზე არსებულ ან დაგეგმილ პროექტებთან ერთად? (ზემოქმედების შეფასებისათვის აღწერილი უნდა იქნას განვითარების სხვადასხვა სცენარი, ყველაზე ცუდი სცენარის ჩათვლით)</p>	0	არ არის
	<p>9. განხილულია თუ არა, სათანადოდ ყოველი ზეგავლენის გეოგრაფიული არეალი, ხანგრძლივობა, სიხშირე, განმეორების შესაძლებლობა და ალბათობა?</p>	0	არ არის

<p>10. აღწერილია თუ არა პროექტის ტრანსსასაზღვრო ზემოქმედება ბიომრავალფეროვნებაზე?</p>	<p>-</p>	<p>არ არის რელევანტური</p>
<p>3.4. ადამიანის ჯანმრთელობასა და მდგრად განვითარებაზე ზემოქმედების პროგნოზირება</p>		
<p>1. აღწერილია თუ არა, ადამიანის ჯანმრთელობასა და კეთილდღეობაზე პირველადი და მეორადი ზემოქმედება და არის თუ არა იგი გამოხატული რაოდენობრივად? (მაგ. ჯანმრთელობაზე ზემოქმედება, რომელიც გამოწვეულია გარემოში ტოქსიკური ნივთიერებების ემისიებით, რისკი ჯანმრთელობისათვის, რომელიც გამოწვეულია პროექტიდან გამომდინარე ჯანმრთელობისათვის მავნე ფაქტორებით, პროექტით გამოწვეულ დაავადებათა ცვლილების ფაქტორი, საცხოვრებელი მდგომარეობის შეცვლა, სოციალურად დაუცველ ჯგუფებზე ზეგავლენა)</p>	<p>0</p>	<p>არ არის აღწერილი</p>
<p>2. განხილულია თუ არა, რა ზეგავლენას მოახდენს ადამიანის ჯანმრთელობასა და კეთილდღეობაზე ჰესის პროექტის შედეგად ისეთ ასპექტებზე ზემოქმედება, როგორებიცაა ბიომრავალფეროვნება, კლიმატის ცვლილება, ბუნებრივი რესურსების გამოყენება და კატასტროფების რისკი?</p>	<p>0</p>	<p>არ არის აღწერილი</p>
<p>3.5 ზემოქმედების მნიშვნელობის შეფასება</p>		
<p>1. განხილული თუ არის ყველა პროგნოზირებული ზემოქმედების მნიშვნელობა იმ თვალსაზრისით, თუ რამდენად შესაბამეა იგი სამართლებრივ მოთხოვნებს? ასევე ბიომრავალფეროვნებისა და ეკოსისტემური სერვისების მნიშვნელობას და სენსიტიურობას /მოწყვლადობას?</p>	<p>0</p>	<p>არ არის განხილული</p>
<p>2. ზემოქმედების სამართლებრივ მოთხოვნებთან შეფასებისას,</p>	<p>0</p>	<p>საერთაშორისო სტანდარტები და გაიდლაინები</p>

	გამოყენებულია თუ არა ეროვნული და საერთაშორისო კანონმდებლობა და სტანდარტები?		უგულებელყოფილია. ეწინააღმდეგება ევროკავშირის დირექტივებს
	3. გამოყენებულია თუ არა, შესაბამისი სახელმძღვანელო დოკუმენტები?	0	არ არის გამოყენებული თანამედროვე სახელმძღვანელო დოკუმენტები (წყლის ხარჯის განსაზღვრის)
	4. გარემოზე ზემოქმედების ნეგატიურ ზემოქმედებასთან ერთად აღწერილია პოზიტიური ზემოქმედებაც?	0	არ არის
	5. გასაგებადაა ახსნილი თითოეული ზემოქმედების მნიშვნელობა?	0	არ არის გასაგებად აღწერილი
3.6 ზემოქმედების შეფასების მეთოდები			
	1. აღწერილია თუ არა, მეთოდები, რომლებიც გამოიყენება ზემოქმედების პროგნოზირებისათვის და განხილულია თუ არა ამ არჩევანის მიზეზები, სირთულეები და მოსალოდნელი უზუსტობანი შედეგებში?	0	არ არის
	2. იმ შემთხვევაში, როდესაც პროექტთან / არსებულ გარემოსთან დაკავშირებული ზოგიერთი დეტალი დაუზუსტებელია, განხილულია თუ არა ბიომრავალფეროვნებაზე და ეკოსისტემურ სერვისებზე ზემოქმედების ყველაზე უარესი სცენარი (სიფრთხილის პრინციპის შესაბამისად)	0	განხილულია ყველაზე უმტკივნეულო სცენარები,
	3. იქ, სადაც არსებობს შედეგების პროგნოზირებისა და შეფასებისათვის საჭირო ინფორმაციის შეგროვების სირთულეები, არის თუ არა ასეთი სირთულეები გაცნობიერებული და განხილული მათი ზემოქმედება შედეგებზე?	1	გამონაკლის შემთხვევებში აღიარებულია, რომ მონაცემების სიმცირის გამო შეუძლებელია სწორად ზემოქმედების შეფასება (მაგ. იქტიოლოგია)
	4. ნათლად თუ არის აღწერილი რის საფუძველზე ხორციელდება ზემოქმედების მნიშვნელობის შეფასება?	3	მოცემულია ზემოქმედების შეფასების კრიტერიუმები ცხრილების სახით, სხვადასხვა ტიპის ზემოქმედებასთან დაკავშირებით
	5. აღწერილი არის თუ არა ზემოქმედება იმ შემთხვევისთვის, თუ ყველა შემოთავაზებული შემარბილებელი ღონისძიება განხორციელდება. ანუ.	1	ძალიან ზოგადად

დანართი

	აღწერილია თუ არა ნარჩენი ზემოქმედება?		
	6. შეესაბამება თუ არა, თითოეული ზემოქმედების შეფასების დონე მის მნიშვნელობას? ფოკუსირდება თუ არა განხილვა საკვანძო საკითხებზე თუ უმნიშვნელო საკითხებს ეთმობა შეუფერებლად დიდი ადგილი და ანგარიში მოიცავს ზედმეტ ინფორმაციას?	2	არ არის უმეტეს შემთხვევაში დაცული შესაბამისობა. ძირითადი საფრთხეები დაკავშირებულია დერივაციასთან, გვირაბების გაყვანასთან, წყლის ხარისხის გაუარესებასთან, ზემოქმედებასთან სოფლის მეურნეობაზე, თუმცა შეფასებული მათი მნიშვნელობა არ არის სათანადოდ შეფასებული და თავიდან არიდებისა და შერბილების ღონისძიებები განხილული.
	7. ეთმობა თუ არა, გზშ ანგარიშში პროექტის ყველაზე მძიმე ზემოქმედებას სათანადო ყურადღება, ნაკლებად მნიშვნელოვან ზემოქმედებასთან შედარებით?	1	არ ეთმობა. მაგალითად, ცხოველთა სამყაროსთან დაკავშირებით, ძირითად საფრთხედ სამართლიანად არის დასახელებული 25 კმ-ზე მდინარის შემცირებული ნაკადი, მაგრამ შემარბილებელი ღონისძიებები მეორეხარისხოვან საკითხებს ეხება
4. ალტერნატივების განხილვა			
ბ)	1. აღწერილია თუ არა, პროექტის შემუშავების პროცესი და განხილულია თუ არა ამ პროცესის ალტერნატივები, განსაკუთრებით ბიომრავალფეროვნებაზე ზემოქმედების კუთხით?	2	აღწერილია
	2. აღწერილია თუ არა, ბიომრავალფეროვნების და ეკოსისტემური სერვისების მდგომარეობა არგანხორციელების შემთხვევაში? ანუ: აღწერილია თუ არა პროექტის არგანხორციელების შემთხვევაში ბიომრავალფეროვნების ღირებულება და ეკოსისტემური სერვისებიდან მიღებული სარგებელი	0	არაქმედების ალტერნატივა არასწორად არის გაგებული
	3. არის თუ არა, განხილული ამ პროექტისათვის რეალური ალტერნატივები?	0	არ არის განხილული ალტერნატივები, როდესაც წყლის ხარჯი დათვლილი იქნება ეკოლოგიური და

დანართი

	(ალტერნატივები, რომელიც შეესაბამება პროექტის ამოცანებს)		სოციალური ფაქტორების გათვალისწინებით.
	4. ახსნილია თუ არა, წარმოდგენილი პროექტის არჩევის ძირითადი მიზეზები, გარემოსთან დაკავშირებული მიზეზების ჩათვლით? დასაბუთებულია თუ არა, რომ ბიომრავალფეროვნებაზე ნაკლები ზეგავლენა იქნება პრიორიტეტული ალტერნატივის შემთხვევაში?	2	განხილულ ალტერნატივებს შორის ასეთი აღწერა არის. თუმცა სხვა ალტერნატივები, რომლებიც უფრო მისაღები იქნებოდა გარემოსდაცვითი თვალსაზრისით, არ არის განხილული (თევზებისადმი „მეგობრული“ ტურბინები, წყლის ხარჯის 30% ან მეტის დატოვება)
	5. შედარებულია თუ არა, შემოთავაზებული პროექტის ყველა ალტერნატივის გარემოზე ზემოქმედება ერთმანეთთან, განსაკუთრებით ბიომრავალფეროვნებაზე ზეგავლენის თვალსაზრისით?	2	ბიომრავალფეროვნების თვალსაზრისით ზოგადად არის შედარებული
	6. შეფასებულია თუ არა, ყველა ის ალტერნატივა, რომელიც იდენტიფიცირებული იქნა სკოპინგის ეტაპზე?	-	არ არის რელევანტური, სკოპინგის ეტაპი არ ყოფილა
	7. არის თუ არა, გამოყოფილი პროექტის განმახორციელებლის/კონსულტანტის მიერ ისეთი ალტერნატივები, რომლებიც არ იყო იდენტიფიცირებული სკოპინგის სტადიაზე?	-	არ არის რელევანტური
	8. არის თუ არა, ტექნოლოგიური ალტერნატივები განხილული ანგარიშში	0	არა
	9. არის თუ არა, ადგილმდებარეობის ალტერნატივები განხილული გზშ ანგარიშში?	5	არის
	10. არის თუ არა, პროექტის ზომის/მასშტაბის ალტერნატივები განხილული გზშ ანგარიშში	1	პრაქტიკულად არ არის, ვინაიდან ერთიდაიგივე წყლის ხარჯზეა გათვლილი ყველა ალტერნატივა
	11. შეფასებული და შედარებულია თუ არა, შემარბილებელი ღონისძიებები ყველა ალტერნატივის დროს	0	არა
ვ)	5. ზეგავლენის შერბილებისა და კომპენსაციის ღონისძიებებ		

დანართი

	<p>1. განხილული არის თუ არა, ისეთი ზემოქმედების შერბილების შესაძლებლობა, როდესაც სახეზე გვაქვს მნიშვნელოვანი არასასურველი ზემოქმედება გარემოს რომელიმე ასპექტზე?</p>	<p>2</p>	<p>განხილულია, თუმცა არასაკმარისია / არა- შესაბამისია შემარბილებელი ღონისძიებები</p>
	<p>2. არის თუ არა, აღწერილი ნათლად და ხარისხიანად ის შემარბილებელი ღონისძიებები, რომელთაც გვთავაზობს პროექტის განმახორციელებელი არასასურველი ზეგავლენის შესამცირებლად და თუ არის ნათლად ახსნილი ამ ზემოქმედების მასშტაბი და მნიშვნელობა?</p>	<p>1</p>	<p>ძირითადად არასასურველ ზეგავლენებზე შემარბილებელი ღონისძიებები არ არის. წარმოდგენილი ღონისძიებები ძირითადად კოპირებულია სხვა გზმ ანგარიშებიდან</p>
	<p>3. აღწერილია თუ არა, ზემოქმედების შემარბილებლად შემოთავაზებული ღონისძიებების ნეგატიური ეფექტები?</p>	<p>0</p>	<p>არა</p>
	<p>4. თუ შემარბილებელი ღონისძიებების ეფექტი შეუსაბამოა (არასაკმარისია) გარემოზე ზემოქმედების სიდიდესა და მნიშვნელობასთან, გაკეთებულია თუ არა შესაბამისი ახსნა-განმარტება?</p>	<p>0</p>	<p>არა</p>
	<p>5. არის თუ არა, ნათლად განსაზღვრული, რომ პროექტის განმახორციელებელი იღებს სამართლებრივ ვალდებულებას, განახორციელოს შემარბილებელი ღონისძიებები არასასურველი ზემოქმედების შესამცირებლად, თუ ეს მხოლოდ რეკომენდაციების და წინადადებების დონეზე რჩება?</p>	<p>0</p>	<p>არ არის მოცემული გასაგებად, გაუგებარია იღებს თუ არა ვალდებულებას</p>
	<p>6. მოიცავენ თუ არა, შემარბილებელი ღონისძიებები პროექტის როგორც მშენებლობის, ისე ოპერირების ფაზას?</p>	<p>3</p>	<p>მოიცავენ, თუმცა ხშირ შემთხვევაში ეს ფორმალურია, გადაწერილია სხვა გზმ ანგარიშებიდან</p>
	<p>7. ახსნილია თუ არა პროექტის განმახორციელებლის მოსაზრებები მის მიერ არჩეული შემარბილებელი ზომების თაობაზე?</p>	<p>1</p>	<p>პრაქტიკულად არ არის</p>
	<p>8. არის თუ არა, მკაფიოდ განსაზღვრული შემარბილებელი ღონისძიებების განხორციელებასთან დაკავშირებული პასუხისმგებლობები - მოვალეობების, როლებისა და დაფინანსების განაწილების ჩათვლით?</p>	<p>0</p>	<p>არ არის</p>
	<p>9. იმ შემთხვევაში, როდესაც უარყოფითი ზეგავლენის შერბილება შეუძლებელია ან პროექტის განმახორციელებელმა</p>	<p>0</p>	<p>არ არის</p>

დანართი

	გადაწყვიტა არ შემოეთავაზებინა შემარბილებელი ღონისძიებები, არის თუ არა ამის მიზეზები ნათლად ახსნილი?		
	10. ნათელია თუ არა, რომ გზშ ანგარიშზე მომუშავე ჯგუფმა და პროექტის განმახორციელებელმა განიხილეს ზემოქმედების შერბილების ღონისძიებების შესაძლებლობათა მთელი სპექტრი, რაც მოიცავს ზემოქმედების თავიდან აცილების, პრევენციის, შემცირების და სადაც შესაძლებელია, კომპენსაციის ღონისძიებებს.	0	არ არის ნათელი, შემარბილებელი ღონისძიებების ნაწილი ფორმალურად არის მოცემული, გადაწერილია სხვა გზშ ანგარიშებიდან
	11. შემოთავაზებული თუ არის ნარჩენი ზემოქმედების მონიტორინგის და მენეჯმენტის ღონისძიებები?	0	გადაწერილია სხვა გზშ ანგარიშებიდან
6. მონიტორინგის ღონისძიებების განხორციელება			
	1. არის თუ არა, განხილული მონიტორინგის შესაძლებლობები, მოსალოდნელია თუ არა გარემოს / ბიომრავალფეროვნების კომპონენტებზე არასასურველი (უარყოფითი) ზემოქმედება?	1	მონიტორინგის გეგმა წარმოდგენილია ცხრილის სახით. ძირითადად, გადაწერილია სხვა გზშ ანგარიშებიდან
	2. არის თუ არა ღონისძიებები, რომელსაც დეველოპერი გვთავაზობს ზემოქმედებაზე მონიტორინგის განსახორციელებლად, ნათლად განმარტებული და მისი ამოცანები ნათლად ახსნილი?	1	
	3. ნათელია თუ არა, რომ დეველოპერი იღებს სამართლებრივ ვალდებულებას განახორციელოს მონიტორინგის ღონისძიებები თუ ეს მხოლოდ სარეკომენდაციო ხასიათისაა?	1	
	4. ახსნილია თუ არა, დამაჯერებლად დეველოპერის მიერ არჩეული მონიტორინგის პროგრამა?	1	
	5. რამდენად შესაბამეა პროგრამა გარემოზე მოსალოდნელი ზემოქმედების მონიტორინგის საჭიროებებს? მოიცავს თუ არა პროგრამა ყველა შესაძლო საფრთხეს, რომელზეც საუბარია გზშ ანგარიშში?	0	გადაწერილია სხვა გზშ ანგარიშებიდან

დანართი

	<p>პროგრამა მოიცავს თუ არა მონიტორინგს:</p> <ul style="list-style-type: none"> • წყლის რეჟიმზე, ეკოლოგიურ ხარჯზე • თევზებზე (სახეობა) • წყლის უხერხემლოებზე • წყლის ფიზიკურ და ქიმიურ შემადგენლობაზე • ფრინველებზე • ძუძუმწოვრებზე (წავი განსაკუთრებით) • ბერნის ჰაბიტატებზე • თევზსავალის ფუნქციონირებაზე 		
	<p>6. არის თუ არა, მკაფიოდ განსაზღვრული მონიტორინგის ღონისძიებების განხორციელებასთან დაკავშირებული პასუხისმგებლობები - მოვალეობების, როლებისა და დაფინანსების განაწილების ჩათვლით?</p>	1	<p>ყველა ღონისძიებაზე პასუხისმგებელია სს „ონის კასკადი“. დაფინანსება არ არის განხილული. გადაწერილია სხვა გზშ ანგარიშებიდან</p>
	<p>7. იმ შემთხვევაში, როდესაც უარყოფითი ზეგავლენის მონიტორინგი შეუძლებელია ან პროექტის განხორციელებელმა გადაწყვიტა არ შემოეთავაზებინა არანაირი სამონიტორინგო ღონისძიებები, არის თუ არა ამის მიზეზები ნათლად ახსნილი?</p>	0	<p>არა</p>
	<p>8. ნათელია თუ არა, რომ გზშ ანგარიშზე მომუშავე ჯგუფმა და პროექტის განხორციელებელმა განიხილეს მონიტორინგის ღონისძიებების განხორციელების შესაძლებლობათა მთელი სპექტრი, რაც მოიცავს ყველა სახის სამართლებრივად მოთხოვნილ მონიტორინგს; შემარბილებელი ღონისძიებების განხორციელების მონიტორინგს (რათა დავრწმუნდეთ, რომ ყველა ზეგავლენის შერბილება ნამდვილად მოხდა, ისე, როგორც დაგეგმილი იყო)</p>	0	<p>გადაწერილია სხვა გზშ ანგარიშებიდან</p>
	<p>9. იგეგმება თუ არა, ისეთი მონიტორინგის ღონისძიებები, რომელთა მეშვეობითაც შესაძლებელია მნიშვნელოვანი გაუთვალისწინებელი მოვლენების/გარემოებების იდენტიფიცირება?</p>	0	<p>გადაწერილია სხვა გზშ ანგარიშებიდან</p>

დანართი

	10. არის თუ არა შემოთავაზებული ნარჩენი ზემოქმედების მონიტორინგთან და მართვასთან დაკავშირებული ღონისძიებები?	0	
7. ხარისხი (ანგარიშის ტექსტი, არატექნიკური რეზიუმე და ექსპერტების ხარისხი)			
7.1. ანგარიშის ხარისხი			
	1. ჩამოყალიბებული თუ არის გარემოს დაცვის შესახებ ინფორმაცია ერთ ან ორ დოკუმენტში?	5	არის
	2. არის თუ არა, ეს დოკუმენტები ლოგიკურად ორგანიზებული და მკაფიოდ სტრუქტურირებული, რომ ინფორმაციის პოვნა მკითხველისათვის გაადვილებული იყოს?	2	ინფორმაცია გაბნეული სხვადასხვა თავში. ზოგჯერ ერთი თავის შინაარსი წინააღმდეგობაში მოდის მეორესთან (თევზსავალი, ჰაბიტატები)
	3. არის თუ არა, მოცემული სარჩევი დოკუმენტის დასაწყისში	5	არის
	4. არის თუ არა, ნათლად განმარტებული პროცესი, რომელსაც მიყვებოდა დეველოპერი გზშ-ს დროს?	2	არ არის ნათელი
	5. არის თუ არა, პრეზენტაცია/ ტექსტი ყოვლისმომცველი, მაგრამ მოკლე, შეუსაბამო მონაცემებისა და ზედმეტი ინფორმაციის გარეშე?	2	ბევრი ადგილი გადაწერილია სხვა გზშ ანგარიშებიდან
	6. არის თუ არა, ტექსტში ეფექტურად გამოყენებული ცხრილები, სურათები, რუკები, ფოტოები და სხვა გრაფიკული გამოსახულებები?	4	არის
	7. არის თუ არა, ეფექტურად წარმოდგენილი დანართები ძირითად ტექსტში მოცემული ინფორმაციის ასახსნელად და გასაგებად	3	არის
	8. ყველა დასკვნა და რეკომენდაცია გამომდინარეობს თუ არა კვლევის შინაარსიდან, შეესაბამება თუ არა განხორციელებულ გზშ-ს? ყველა დასკვნა გამყარებულია თუ არა მონაცემებით და დამამტკიცებელი საბუთებით?	1	არ შეესაბამება
	9. არის თუ არა, ყველა წყარო და მონაცემი სწორად ციტირებული?	0	ციტირების წესი არ არის დაცული
	10. არის თუ არა, გამოყენებული ტერმინოლოგია სწორად?	4	უმეტესწილად

დანართი

	11. იკითხება თუ არა, ანგარიში, როგორც ერთიანი დოკუმენტი? უადვილებს თუ არა მკითხველს შინაარსის გაგებას მოცემული მითითებები და სხვადასხვა თავში მოცემული ინფორმაციის ერთმანეთთან დაკავშირებას?	3	
	12. არის თუ არა, წარმოდგენილი ანგარიშის ტექსტი მიუკერძოებელი და ობიექტური?	0	არ არის განმარტებული, რომ არასაკმარისი მონაცემები არ იძლევა გარემოზე ზემოქმედების სრულყოფილად შეფასების საშუალებას
მ)	8. არა-ტექნიკური რეზიუმე 9.		
	1. ახლავს თუ არა, გზშ ანგარიშს არა-ტექნიკური რეზიუმე	5	არის
	2. წარმოადგენს თუ არა, არა-ტექნიკური რეზიუმე პროექტის მოკლე, მაგრამ ამომწურავ აღწერას, მოცემულია თუ არა პროექტის ზეგავლენა გარემოზე/ბიომრავალფეროვნებაზე, შემოთავაზებული ზეგავლენის შემარბილებელ ღონისძიებები და მონიტორინგის მექანიზმები?	2	ძირითადი ნაწილი ეთმობა ალტერნატივების აღწერას. გარემოზე/ბიომრავალფეროვნებ აზე ზეგავლენის შემარბილებელ ღონისძიებები და მონიტორინგის მექანიზმები არ არის მოცემული სათანადოდ
	3. გამოყოფს თუ არა, რეზიუმე რაიმე მნიშვნელოვან შეუსაბამობას პროექტთან და მის გარემოზე ზემოქმედებასთან დაკავშირებით?	0	არა
	4. მომზადებულია თუ არა, რეზიუმე არატექნიკურ ენაზე, ტექნიკური ტერმინების, დეტალური მონაცემებისა და სამეცნიერო მსჯელობის გარეშე?	2	ძირითადად, ტექსტი ამოკრეფილია გზშ ანგარიშიდან
	5. იქნება თუ არა, არატექნიკური რეზიუმე გასაგები საზოგადოების რიგითი წევრისთვის (სპეციალური განათლების გარეშე) ?	1	ნაკლებად
	6. არის თუ არა, აღნიშნული / ახსნილი იმ ექსპერტების კომპეტენცია, რომლებიც მონაწილეობდნენ გზშ ანგარიშის მომზადებაში	0	ექსპერტების ვინაობა არ არის მოცემული
	7. გაითვალისწინა თუ არა, დეველოპერმა ეროვნული სამართლებრივი მოთხოვნები გზშ ანგარიშის მომზადებაზე პასუხისმგებელი ექსპერტების შერჩევისას?	-	კანონმდებლობაში ასეთი მოთხოვნები არ არის